

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

Curtea Europeană a Drepturilor Omului

Ghid privind art. 3 din Convenția europeană a drepturilor omului

---

Interzicerea torturii

Prima ediție – 31 august 2022

Întocmit de Grefă. Nu obligă Curtea.

Invităm editorii sau organizațiile care doresc să traducă și/sau să reproducă integral sau parțial acest ghid, în format tipărit sau electronic (web), să contacteze publishing@echr.coe.int pentru a se informa cu privire la procedura de autorizare.

Pentru informații privind traducerile în curs de realizare ale ghidurilor de jurisprudență, vă rugăm consultați documentul [Traduceri în curs](#).

Textul original al acestui ghid este redactat în limba engleză. Este actualizat periodic, data cea mai recentă fiind 31 august 2022. Poate suferi modificări de formă.

Documentul este disponibil pentru descărcare la adresa <https://ks.echr.coe.int>. Pentru informații actualizate despre publicații, vă rugăm să accesați contul de Twitter al Curții la adresa <https://twitter.com/echrpublication>.

Prezenta traducere este publicată cu acordul Consiliului Europei și al Curții Europene a Drepturilor Omului și reprezintă responsabilitatea exclusivă a Institutului European din România

© Consiliul Europei/Curtea Europeană a Drepturilor Omului, 2023

Cuprins

În atenția cititorilor.....	5
I. Considerații generale	6
A. Interpretarea art. 3.....	6
B. Obligațiile statului în temeiul art. 3	6
C. Sfera de aplicare a art. 3	6
D. Tipuri de tratamente sau pedepse interzise.....	7
1. Tortură	7
2. Pedepse ori tratamente inumane.....	9
3. Tratamente sau pedepse degradante.....	9
E. Relația dintre art. 2 și 8 din Convenție.....	11
II. Interzicerea torturii, tratamentelor sau pedepselor inumane ori degradante, cauzate sau facilitate de agenții statului	12
A. Observații preliminare	12
B. Aprecierea probelor.....	12
1. Standardul probei	12
2. Sarcina probei	13
C. Recurgerea la forță de către agenții ai statului	13
1. Considerații generale.....	13
2. Recurgerea la anumite instrumente sau măsuri de constrângere	14
D. Percheziția corporală amănunțită sau percheziția corporală intimă	15
E. Serviciul militar.....	15
F. Condiții de detenție.....	16
G. Tratamentul medical în detenție.....	16
H. Suferințele rudelor victimei.....	17
1. Observații preliminare	17
2. Rudele persoanelor dispărute	17
3. Decese confirmate	18
4. Tratamentul aplicat persoanelor decedate	18
5. Altele.....	19
I. Condamnări și pedepse.....	19
1. Vârstă minimă pentru a răspunde penal	19
2. Pedepse extrem de disproportionale.....	19
3. Pedepsa cu moartea	20
4. Detențiunea pe viață	20
J. Extrădarea și expulzarea.....	21
K. Intervenții medicale forțate.....	22
a. Principii generale	22
b. Alimentarea forțată	22
c. Tratament psihiatric forțat.....	22
d. Sterilizare involuntară.....	23
e. Extragerea drogurilor și a altor probe din corpul unei persoane	23

III. Protecția împotriva torturii, pedepselor sau tratamentelor inumane ori degradante administrate de agenți nestatali.....	24
A. Domeniul de aplicare al obligațiilor pozitive ale statului	24
B. Natura obligațiilor pozitive ale statului	25
1. Obligația de a institui un cadru legislativ și de reglementare adecvat	25
2. Obligația de a lua măsuri operaționale preventive	25
C. Câteva ilustrări	26
IV. Obligația de a ancheta acuzațiile de tortură, tratamente sau pedepse inumane ori degradante	27
A. Domeniul de aplicare al obligațiilor procedurale	27
B. Scopul anchetei.....	27
C. Natura și gradul de control	28
D. Standardele anchetei.....	28
1. Observații preliminare	28
2. Independența.....	29
3. Caracterul adecvat.....	30
4. Promptitudine și diligență rezonabilă.....	31
5. Controlul public și participarea victimei	32
E. Aspecte legate de urmărirea penală, sancțiuni și despăgubiri	32
F. Anchetarea infracțiunilor motivate de ură	34
G. Obligații procedurale în contexte transfrontaliere.....	34
H. Renașterea unor obligații procedurale	35
Lista cauzelor citate	36

În atenția cititorilor

Prezentul ghid face parte din seria Ghiduri privind jurisprudența, publicată de Curtea Europeană a Drepturilor Omului (denumită în continuare „Curtea”, „Curtea Europeană” sau „Curtea de la Strasbourg”), cu scopul de a informa practicienii din domeniul dreptului cu privire la hotărârile și deciziile fundamentale pronunțate de aceasta. Prezentul ghid analizează și rezumă jurisprudența în legătură cu art. 3 din Convenția europeană a drepturilor omului (denumită în continuare „Convenția” sau „Convenția europeană”). Cititorii vor găsi aici principiile-cheie dezvoltate în acest domeniu, precum și precedentele relevante.

Jurisprudența citată a fost aleasă dintre hotărârile și deciziile de principiu, importante și/sau recente.

Hotărârile și deciziile Curții soluționează nu numai cauzele cu care a fost sesizată, ci servesc, de asemenea, în sens mai larg, pentru a clarifica, proteja și dezvolta normele Convenției; astfel, acestea contribuie la respectarea, de către state, a angajamentelor pe care și le-au asumat în calitate de părți contractante [*Irlanda împotriva Regatului Unit*, 1978, pct. 154, și *Jeronovičs împotriva Letoniei* (MC), 2016, pct. 109).

Sistemul instituit de Convenție are ca finalitate să soluționeze, în interesul general, probleme care țin de ordinea publică, ridicând standardele de protecție a drepturilor omului și extinzând jurisprudența din acest domeniu la întreaga comunitate a statelor care sunt părți la Convenție [*Konstantin Markin împotriva Rusiei* (MC), 2012/06, pct. 89, CEDO 2012]. Astfel, Curtea a subliniat rolul Convenției ca „instrument constituțional al ordinii publice europene” în domeniul drepturilor omului [*Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi împotriva Irlandei* (MC), 2005, pct. 156, și mai recent, *N.D. și N.T. împotriva Spaniei* (MC), 2020, pct. 110].

Protocolul nr. 15 la Convenție a introdus recent principiul subsidiarității în preambulul Convenției. Acest principiu „impune o răspundere comună a statelor părți și a Curții” în ceea ce privește protecția drepturilor omului, iar autoritățile și instanțele naționale trebuie să interpreteze și să aplice dreptul intern într-un mod care să asigure efectul deplin al drepturilor și libertăților definite în Convenție și în protocoalele la aceasta [*Grzeđa împotriva Poloniei* (MC), pct. 324].

Prezentul ghid include referințe pentru cuvintele-cheie din fiecare articol citat din Convenție sau din protocoalele sale adiționale. Problemele juridice abordate în fiecare cauză sunt sintetizate într-o *Listă de cuvinte-cheie*, alese dintr-un tezaur cuprinzând termeni extrași (în cea mai mare parte) direct din textul Convenției și din protocoalele sale.

Baza de date HUDOC a jurisprudenței Curții permite căutarea după cuvinte-cheie. Căutarea după aceste cuvinte-cheie permite găsirea unui grup de documente cu un conținut juridic similar (motivarea și concluziile Curții din fiecare cauză sunt rezumate prin cuvinte-cheie). Cuvintele-cheie pentru fiecare cauză sunt disponibile în Fișa detaliată a cauzelor, în baza de date HUDOC. Pentru mai multe informații despre baza de date HUDOC și cuvintele-cheie, consultați *Manualul de utilizare a HUDOC*.

---

* Hyperlinkurile aferente cauzelor citate în versiunea electronică a ghidului fac trimitere la textul în limba engleză sau franceză (cele două limbi oficiale ale Curții) al hotărârii sau deciziei pronunțate de Curte și al deciziilor sau rapoartelor Comisiei Europene a Drepturilor Omului (denumită în continuare „Comisia”). Dacă nu se specifică altfel după denumirea cauzei, referința citată este cea a unei hotărâri pe fond, pronunțată de o Cameră a Curții. Abrevierea „(dec.)” arată că citatul este dintr-o decizie a Curții, iar „(MC)” arată că respectiva cauză a fost examinată de Marea Cameră. Hotărârile Camerei care nu sunt definitive la data publicării prezentei actualizări sunt marcate cu un asterisc (*).

I. Considerații generale

A. Interpretarea art. 3

1. Abordarea Curții, în ceea ce privește interpretarea art. 3, trebuie să se ghideze după faptul că obiectul și scopul Convenției ca instrument de protecție a persoanelor impune ca dispozițiile acesteia să fie interpretate și aplicate astfel încât garanțiile prevăzute să fie practice și eficiente. Orice interpretare a drepturilor și libertăților garantate trebuie să fie în concordanță cu spiritul general al Convenției, un instrument menit să mențină și să promoveze idealurile și valorile unei societăți democratice (*Soering împotriva Regatului Unit*, 1989, pct. 87).

2. Art. 3 din Convenție consacră una dintre valorile fundamentale ale societăților democratice. Într-adevăr, interdicția torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante este o valoare care ține de civilizație strâns legată de respectarea demnității umane [*Bouyid împotriva Belgiei* (MC), 2015, pct. 81]. Interdicția în cauză este absolută, nefiind admisibilă nicio derogare în conformitate cu art. 15 § 2, nici măcar în cazul unei situații de pericol public ce amenință viața națiunii sau în circumstanțele cele mai dificile, precum lupta împotriva terorismului și a crimei organizate sau a unui aflux de imigranți și solicitanți de azil, indiferent de comportamentul persoanei în cauză [*A. și alții împotriva Regatului Unit* (MC), 2009, pct. 126; *Mocanu și alții împotriva României* (MC), 2014, pct. 315; *El-Masri împotriva Fostei Republici Iugoslave a Macedoniei* (MC), 2012, pct. 195, și *Z.A. și alții împotriva Rusiei* (MC), 2009, pct. 187-188] sau natura presupusei infracțiuni comise de aceasta [*Ramirez Sanchez împotriva Franței* (MC), 2006, pct. 116, și *Gäfgen împotriva Germaniei* (MC), 2010, pct. 87].

B. Obligațiile statului în temeiul art. 3

3. Art. 3 a fost de regulă aplicat în contexte în care riscul de a fi supus la o formă interzisă de tratament a fost generat de acte provocate intenționat de agenți ai statului sau de autoritățile publice. Acesta poate fi descris în termeni generali ca impunând o obligație, în primul rând, negativă asupra statelor să se abțină de la vătămarea gravă a persoanelor aflate sub jurisdicția lor (*Hristozov și alții împotriva Bulgariei*, 2012, pct. 111).

4. Cu toate acestea, Curtea a considerat, de asemenea, că statele au obligații pozitive în temeiul art. 3 din Convenție, care cuprind, în primul rând, obligația de a institui un cadru legislativ și de reglementare a protecției; în al doilea rând, în anumite circumstanțe bine definite, obligația de a lua măsuri operaționale pentru a proteja anumite persoane care riscă să fie supuse unor tratamente contrare acestei dispoziții; în al treilea rând, obligația de a efectua o anchetă eficientă în ceea ce privește pretențiile întemeiate privind aplicarea unor astfel de tratamente. În general, primele două aspecte ale acestor obligații pozitive sunt calificate drept „materiale”, în timp ce al treilea aspect corespunde obligației procedurale a statului [*X și alții împotriva Bulgariei* (MC), 2021, pct. 178].

C. Sfera de aplicare a art. 3

5. Interdicția prevăzută la art. 3 din Convenție nu vizează toate cazurile de rele tratamente [*Savran împotriva Danemarcei* (MC), 2021, pct. 122]. Potrivit jurisprudenței consacrate a Curții, în general, relele tratamente trebuie să atingă un prag minim de gravitate pentru a intra sub incidența art. 3. Evaluarea acestui prag este relativă și depinde de toate circumstanțele cauzei, precum durata relelor tratamente, efectele fizice și psihice și, în unele cazuri, sexul, vârsta și starea de sănătate a victimei [*Muršić împotriva Croației* (MC), 2016, pct. 97].

6. Pentru a stabili dacă pragul de gravitate a fost atins, pot fi luați în considerare și alți factori, în special: a) scopul pentru care au fost aplicate relele tratamente, precum și intenția sau motivația care stau la baza acestora, deși absența unei intenții de a umili sau înjosi victima nu poate exclude în

mod categoric constatarea unei încălcări a art. 3 din Convenție; b) contextul în care au fost aplicate relele tratamente, precum o atmosferă marcată de emoții și tensiuni sporite; c) dacă victima se află într-o situație vulnerabilă [*Khlaifia și alții împotriva Italiei* (MC), 2016, pct. 160].

7. Atunci când evaluează dacă o persoană a fost supusă unui tratament negativ care a atins pragul minim de gravitate, în special cele aplicate de persoane fizice, Curtea ține seama de o serie de factori, fiecare dintre ei putând avea o pondere semnificativă. Toți acești factori presupun că tratamentele la care a fost „supusă” victima au fost rezultatul unui act intenționat. Prin urmare, vătămările corporale și suferințele fizice și psihice suferite de o persoană în urma unui accident care este doar rezultatul unui comportament întâmplător sau neglijent nu pot fi considerate drept o consecință a „tratamentelor” la care a fost „supusă” persoana respectivă în sensul art. 3 [*Nicolae Virgiliu Tănase împotriva României* (MC), 2019, pct. 121 și 123].

8. Cu toate acestea, atunci când care o persoană este privată de libertate sau, mai general, se confruntă cu agenți ai forțelor de ordine, orice comportament al acestora față de o persoană, despre care se consideră că aduce atingere demnității umane, constituie astfel o încălcare a art. 3 din Convenție [*Bouyid împotriva Belgiei* (MC), 2015, pct. 100-101].

D. Tipuri de tratamente sau pedepse interzise

1. Tortură

9. Interzicerea torturii a atins statutul de *jus cogens* sau de normă peremptorie în dreptul internațional [*Aviz consultativ privind aplicabilitatea prescripției în cazul urmăririi penale, al condamnării și al sancțiunilor aplicate pentru o infracțiune care constituie, pe fond, un act de tortură* (MC), pct. 59, 2022]. Pentru a stabili dacă anumite forme de rele tratamente pot fi clasificate drept tortură, Curtea trebuie să țină seama de diferențierea, consacrată la art. 3 din Convenție, dintre noțiunea de tortură și cea de tratamente inumane sau degradante. Intenția Convenției a fost să atașeze, prin intermediul unei diferențieri, un stigmat deosebit tratamentelor inumane deliberate care provoacă suferințe foarte grave și crude; aceeași diferențiere este prevăzută la articolul 1 din Convenția Organizației Națiunilor Unite împotriva torturii și altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante, „UNCAT” [*Irlanda împotriva Regatului Unit*, 1978, pct. 167, *Selmouni împotriva Franței* (MC), 1999, pct. 96, și *Ilaşcu și alții împotriva Moldovei și Rusiei* (MC), 2004, pct. 426].

10. În plus față de gravitatea tratamentului, există un element intențional, astfel cum este recunoscut în UNCAT, care definește tortura ca fiind provocarea intenționată de dureri sau suferințe puternice în scopul, *inter alia*, de a obține informații sau o mărturisire, de a o pedepsi sau de a o intimida [*Selmouni împotriva Franței* (MC), 1999, pct. 97; *Salman împotriva Turciei* (MC), 2000, pct. 114; *Al Nashiri împotriva Poloniei*, 2014, pct. 508, și *Petrosyan împotriva Azerbaidjanului*, 2021, pct. 68].

11. Având în vedere faptul că Convenția este un instrument viu care trebuie interpretat în lumina condițiilor de viață actuale, actele care au fost clasificate în trecut drept „tratamente inumane și degradante” și nu drept „tortură”, ar putea fi clasificate diferit în viitor. Curtea a opinat că standardul tot ce mai ridicat impus în domeniul protecției drepturilor omului și a libertăților fundamentale implică, în mod corespunzător și inevitabil, o mai mare rigoare în evaluarea încălcărilor valorilor fundamentale ale societăților democratice [*Selmouni împotriva Franței* (MC), 1999, pct. 101].

12. În această privință, Curtea a subliniat faptul că interzicerea torturii a atins statutul de *jus cogens* sau de normă peremptorie în dreptul internațional.

13. De exemplu, s-a constatat că tratamentele reprezintă „tortură” atunci când:

- reclamantul a fost dezbrăcat complet, cu mâinile legate la spate și suspendat de brațe („spânzurarea palestiniană”) de agenți ai statului în timp ce se afla în arestul poliției pentru a-și recunoaște vinovăția (*Aksoy împotriva Turciei*, 1996, pct. 64);
- reclamanta a fost violată și supusă și altor rele tratamente fizice și psihologice în perioada petrecută în arest (*Aydın împotriva Turciei*, 1997, pct. 83-87, a se vedea, de asemenea, *Maslova și Nalbandov împotriva Rusiei*, 2008, pct. 108, în care reclamanta a fost violată în mod repetat și a fost supusă unei serii de acte de violență fizică în timpul interogatoriului, și *Zontul împotriva Greciei*, 2012, pct. 92, în care un imigrant ilegal a fost violat de un polițist din gardă de coastă responsabil să îl supravegheze);
- reclamanții au fost privați de somn, supuși la „spânzurarea palestiniană” și „falaka”, udați cu apă, bătuți timp de mai multe zile în arest pentru a-și recunoaște vinovăția (*Bati și alții împotriva Turciei*, 2004, pct. 110 și 122-124);
- reclamantul, deținut aflat în greva foamei, a fost hrănit cu forța, în lipsa unei necesități medicale prin folosirea unor cătușe, a unui retractor bucal, a unui tub special de cauciuc introdus în esofag și, în caz de opunere de rezistență, prin recurgerea la forță (*Nevmerjitski împotriva Ucrainei*, 2005, pct. 98);
- reclamantul a fost supus la o serie de măsuri combinate și premeditate precum încătușarea, acoperirea capului cu un sac, dezbrăcarea forțată, administrarea forțată a unui supozitor în timp ce era ținut la pământ fără a exista vreo necesitate medicală, în cadrul unei „predări extraordinare”, cu scopul de a obține informații de la reclamant sau de a-l pedepsi sau de a-l intimida [*El-Masri împotriva Fostei Republici Iugoslave a Macedoniei* (MC), 2012, pct. 205];
- bătăile severe aplicate de ofițeri de poliție care au avut ca rezultat decesul rudei reclamanților (*Satibalova și alții împotriva Rusiei*, 2020, pct. 76; a se vedea, de asemenea, *Luțenko și Verbițski împotriva Ucrainei*, 2021, pct. 79-80, în care domnul Verbytskyy a fost bătut până la moarte de agenți nestatali angajați de poliție în cadrul protestelor din piața Maidan).

14. Curtea a subliniat că un anumit tip de comportament precum violarea unei persoane private de libertate de către un funcționar al statului trebuie să fie considerată o formă deosebit de gravă și de josnică de rele tratamente, dată fiind ușurința cu care agresorul poate exploata vulnerabilitatea și slăbiciunea victimei sale. În plus, violul lasă asupra victimei cicatrici psihologice profunde care nu se vindecă la fel de repede în timp ca alte forme de violență psihică și fizică. Victima experimentează, de asemenea, durerea fizică acută provocată de penetrarea forțată, ceea ce o face să se simtă înjosită și violată atât fizic, cât și emoțional (*Maslova și Nalbandov împotriva Rusiei*, 2008, pct. 105).

15. Curtea nu a exclus posibilitatea ca amenințarea cu tortura să constituie, de asemenea, o tortură, întrucât natura torturii acoperă atât durerea fizică, cât și suferința psihică. În special, teama de tortură fizică în sine poate constitui în anumite circumstanțe tortură mentală. Cu toate acestea, a subliniat faptul că întrebarea dacă o amenințare cu tortură fizică reprezintă o tortură psihologică sau tratamente inumane sau degradante depinde de ansamblul circumstanțelor cauzei examinate, în special de forța presiunii exercitate și de intensitatea suferinței morale astfel cauzate [*Gäfgen împotriva Germaniei* (MC), 2010, pct. 108].

16. În *Tunikova și alții împotriva Rusiei*, 2021, reclamantele au solicitat Curții să declare că relele tratamente comise de actori nestatali constituiau, de asemenea, „tortură”. Deși Curtea a admis că o astfel de caracterizare suplimentară ar fi importantă pentru reclamante și ar fi de natură să influențeze percepția publică asupra violențelor domestice, a considerat că nu este necesară în circumstanțele cauzei, în care nu exista nicio îndoială că tratamentul aplicat reclamantelor a atins pragul de gravitate necesar pentru a intra în sfera de aplicare a art. 3 din Convenție (pct. 77).

2. Pedepse ori tratamente inumane

17. Distanța dintre tortură, pedepse ori tratamente inumane și tratamente sau pedepse degradante rezultă în principal dintr-o diferență în intensitatea suferinței produse (*Irlanda împotriva Regatului Unit*, 1978, pct. 167). Curtea a considerat că tratamentele sau pedepsele sunt „inumane” întrucât, *inter alia*, au fost premeditate, au fost aplicate mai multe ore la rând și au cauzat fie vătămări corporale reale, fie suferințe fizice și psihice intense [*Labita împotriva Italiei* (MC), 2000, pct. 120, și *Kudła împotriva Poloniei* (MC), 2000, pct. 92].

18. De exemplu, s-a considerat că tratamentele sau pedepsele sunt „inumane” atunci când:

- reclamantul a fost amenințat cu tortura în timp ce se afla în arestul poliției [*Gäfgen împotriva Germaniei* (MC), 2010, pct. 91 și 101-108; a se vedea, de asemenea, *Al-Saadoon și Mufdhi împotriva Regatului Unit*, 2010, pct. 137 și 144, în care reclamantul s-a temut că va fi executat de autoritățile străine, și *Al Nashiri împotriva României*, 2018, pct. 675, în care reclamantul, supus anterior la rele tratamente, s-a confruntat cu condiții aspre de detenție în izolare completă, având în față perspectiva de a fi supus torturii];
- locuințele și bunurile reclamanților au fost distruse în mod intenționat de forțele de securitate, privându-i pe reclamanți de mijloacele de subzistență și forțându-i să își părăsească satul (*Selçuk și Asker împotriva Turciei*, 1998, pct. 77; *Hasan İlhan împotriva Turciei*, 2004, pct. 108);
- reclamantul a suferit o perioadă prelungită și continuă de incertitudine și de temeri ca urmare a dispariției rudelor sale (*Orhan împotriva Turciei*, 2002, pct. 360; a se vedea, de asemenea, *Musaiev și alții împotriva Rusiei*, 2007, pct. 169, în care reclamantul a asistat la execuția extrajudiciară a mai multor rude și vecini ai săi, și a fost martorul reacției inadecvate și ineficiente a autorităților după producerea evenimentelor);
- Reclamantului, recrut care prezenta probleme de sănătate, i-a fost impus un nivel excesiv de exerciții fizice ca pedeapsă (*Cember împotriva Rusiei*, 2008, pct. 57).
- Reclamantul a executat pedeapsa detențiunii pe viață pentru o lungă perioadă de timp în condiții precare și sub un regim foarte restrictiv [*Simeonovi împotriva Bulgariei* (MC), 2017, pct. 90].

3. Tratamente sau pedepse degradante

19. Se consideră că tratamentele sunt „degradante” atunci când umilesc sau înjosesc persoana, demonstrând lipsă de respect față de sau diminuând demnitatea umană a acesteia, sau când dau naștere la sentimente de teamă, suferință sau inferioritate capabile să pună capăt rezistenței morale și fizice a persoanei. Este suficient ca victima să fie umilită în proprii săi ochi, chiar dacă nu în ochii altora. În plus, deși aspectul dacă scopul tratamentului a fost de a umili sau înjosi victima este un factor care trebuie luat în considerare, absența unui astfel de scop nu poate exclude categoric constatarea unei încălcări a art. 3 [*Gäfgen împotriva Germaniei* (MC), 2010, pct. 89; *Ilașcu și alții împotriva Moldovei și Rusiei* (MC), 2004, pct. 425; *M.S.S. împotriva Belgiei și Greciei* (MC), 2011, pct. 220].

20. Pentru ca o pedeapsă să fie „degradantă” și cu încălcarea art. 3, umilirea sau înjosirea în cauză trebuie să atingă un anumit prag. Evaluarea este, prin natura lucrurilor, relativă: aceasta depinde de toate circumstanțele cauzei și, în special, de natura și contextul pedepsei în sine, și de modul și metoda de executare a acesteia (*Tyler împotriva Regatului Unit*, 1978, pct. 30). O pedeapsă nu își pierde caracterul degradant doar pentru că se crede că ar constitui sau constituie, în realitate, un factor disuasiv real sau de sprijin pentru controlul infracționalității și nu este permisă niciodată recurgerea la pedepse care contravin art. 3, indiferent care ar fi efectul lor disuasiv (*Tyler împotriva Regatului Unit*, 1978, pct. 31).

21. În această privință, Curtea a subliniat că există o legătură deosebit de strânsă între noțiunea de tratamente sau pedepse „degradante,” în sensul art. 3 din Convenție, și cea de respectare a „demnității” [*Bouyid împotriva Belgiei* (MC), 2015, pct. 90].

22. De exemplu, tratamentele sau pedepsele au fost considerate „inumane” atunci când:

- o persoană cu dizabilități grave a fost ținută în detenție în condiții inadecvate în care aceasta suferea în mod periculos de frig, risca să dezvolte inflamații deoarece patul era prea dur sau inaccesibil și nu putea să folosească toaleta ori să-și mențină igiena fără dificultăți de cel mai înalt nivel (*Price împotriva Regatului Unit*, 2001, pct. 30; a se vedea, de asemenea, *Vincent împotriva Franței*, 2006, pct. 101-103, în care reclamantul, paraplegic, nu își putea părăsi celula și nici nu se putea deplasa în penitenciar în mod independent);
- reclamanții au fost rași cu forța de către administrația penitenciarului, fără nicio justificare sau bază legală (*Iankov împotriva Bulgariei*, 2003, pct. 120-121; a se vedea, de asemenea, *Sliusarev împotriva Rusiei*, 2010, pct. 44, în care reclamantului i-au fost confiscate ochelarii după arestarea sa timp de cinci luni, fără justificare și bază legală);
- un minor străin neînsoțit a trebuit să trăiască în condiții precare într-un oraș improvizat din cauza faptului că autoritățile nu au executat ordonanța de instituire a măsurii plasamentului (*Khan împotriva Franței*, 2019, pct. 94-95);
- recurgerea la forță asupra reclamanților atunci când le-a fost percheziționată locuința nu fusese strict necesară (*Ilievi și Ganchevi împotriva Bulgariei*, 2021, pct. 56-57);
- reclamantului i-a fost aplicată o pedeapsă corporală judiciară (*Tyler împotriva Regatului Unit*, 1978, pct. 35).
- autoritățile nu s-au asigurat că un copil de 12 ani, care asistase la arestarea părinților săi, este supravegheat de un adult și că este informat despre situație în timp ce părinții săi erau ținuți în arestul poliției (*Pop și alții împotriva României*, 2016, pct. 65).
- reclamantul a fost ținut în detenție pentru o perioadă lungă de timp în condiții de supraaglomerare și insalubre în penitenciar (*Kalaşnikov împotriva Rusiei*, 2002, pct. 102);
- reclamantul a fost supus unei percheziții corporale amănunțite într-un mod inadecvat, făcând, de exemplu, obiectul unor comentarii umilitoare (*Iwańczuk împotriva Poloniei*, 2001, pct. 59; a se vedea, de asemenea *Valašinas împotriva Lituaniei*, 2001, pct. 117, în care reclamantul a fost dezbrăcat complet în fața unei agente de poliție penitenciară și a unor agenți de poliție penitenciară, care i-au examinat organele sexuale, precum și alimentele pe care le primise, fără a purta mănuși);
- ținerea în detenție a unui solicitant de azil timp de trei luni în sedii ale poliției până la aplicarea unei măsuri administrative, fără a avea acces la activități recreative și fără a primi o alimentație adecvată [*Tabesh împotriva Greciei*, 2009, pct. 38-44; a se vedea, de asemenea, *Z.A. și alții împotriva Rusiei* (MC), 2019, pct. 195, în care, în așteptarea examinării cererii lor de azil, reclamanții au fost ținuți în condiții inadecvate, nepotrivite pentru o ședere de lungă durată într-o zonă de tranzit dintr-un aeroport, precum și *N.H. și alții împotriva Franței*, 2020, pct. 184, în care solicitanții de azil au rămas fără mijloace de subsistență și au trăit în condiții de sărăcie timp de mai multe luni din cauza întârzierilor administrative care i-au împiedicat să primească ajutorul prevăzut de lege];
- 27 de activiști LGBTI au fost supuși la abuzuri verbale pline de ură și la agresiuni fizice aleatorii din partea unei mulțimi de contrademonstranți și nu au primit protecția promisă din partea poliției, la timp sau în mod adecvat (*Women’s Initiatives Supporting Group și alții împotriva Georgiei*, 2021 pct. 60; a se vedea, de asemenea, *Oganezova împotriva Armeniei*, 2022, pct. 97, în care, în urma unui interviu televizat, reclamanta – bine-cunoscută membră a comunității LGBTI – a fost ținta unei campanii homofobe și agresive, care a inclus un atac prin incendiere asupra clubului său, a primit amenințări cu moartea, a fost supusă la hărțuire fizică și a făcut obiectul unor discursuri de incitare la ură);

- ca urmare a tergiversării accesului la teste genetice din partea cadrelor medicale, reclamanta, care era însărcinată, a fost nevoit să suporte calvarul a șase săptămâni de incertitudine dureroasă cu privire la sănătatea fătului său și, când a obținut în cele din urmă, rezultatele testelor, era deja prea târziu pentru ca aceasta să ia o decizie în cunoștință de cauză cu privire la menținerea sarcinii sau recurgerea la un avort legal (*Iwańczuk împotriva Poloniei*, 2011, pct. 159).
- reclamantul a fost încătușat în timpul unei deplasări cu autobuzul de aproximativ 20 de ore, în contextul unei deportări forțate (*Akkad împotriva Turciei*, 2022, pct. 115).

E. Relația dintre art. 2 și 8 din Convenție

23. Există anumite situații în care tratamentul invocat de reclamant poate intra sub incidența a două sau mai multor articole din Convenție. În astfel de cazuri, în funcție de circumstanțe, Curtea poate examina plângerea separat, în temeiul fiecărei dispoziții (a se vedea, de exemplu, *Mubilanzila Mayeka și Kaniki Mitunga împotriva Belgiei*, 2006, și *D.P. și J.C. împotriva Regatului Unit*, 2002) sau coroborat (a se vedea, de exemplu, *M.C. împotriva Bulgariei*, 2003). Curtea poate considera, de asemenea, că nu este necesară examinarea aceleiași plângeri în temeiul art. 8, în cazul în care constată o încălcare a art. 2 sau 3 din Convenție (a se vedea, de exemplu, *Önerildiz împotriva Turciei* (MC), 2004; *Z împotriva Regatului Unit* (MC), 2001).

24. În principiu, atunci când o persoană este agresată sau supusă la rele tratamente de către agenții ai statului, plângerea sa va fi examinată în temeiul art. 3 din Convenție [*Makaratzis împotriva Greciei* (MC), 2004, pct. 51; *İlhan împotriva Turciei* (MC), 2000, pct. 76]. Cu toate acestea, în circumstanțe excepționale, în funcție de considerente precum gradul și tipul de forță utilizată și natura rănilor, recurgerea la forță de către agenții statului care nu conduce la deces poate constitui o încălcare a art. 2 din Convenție, în cazul în care comportamentul agenților statului, prin însăși natura sa, pune grav în pericol viața reclamantului, chiar dacă acesta din urmă supraviețuiește [*Makaratzis împotriva Greciei* (MC), 2004, pct. 55; *Soare și alții împotriva României*, 2011, pct. 108-109; și *Trévalec împotriva Belgiei*, 2011, pct. 55-61].

25. În cauze care priveau reclamantii care supraviețuiseră unui potențial atac letal din partea actorilor nestatali, Curtea a adoptat o abordare similară cu cea adoptată în cauzele care priveau recurgerea la forță de către agenții statului (*Iotova împotriva Bulgariei*, 2012, pct. 69).

26. În plus, în cazul în care un tratament nu intră sub incidența celor prevăzute la art. 3, acesta poate intra sub incidența art. 8, care protejează, *inter alia*, integritatea fizică și morală, aspecte ale dreptului la respectarea vieții private (*Wainwright împotriva Regatului Unit*, 2006, pct. 43).

27. Curtea a constatat, de exemplu, că un tratament care nu a atins pragul minim de gravitate prevăzut la art. 3 a încălcat art. 8 atunci când:

- personalul militar a fost anchetat și demis ca urmare a orientării sexuale (*Smith și Grady împotriva Regatului Unit*, 1999, pct. 117-123);
- o stație de tratare a deșeurilor situată în apropierea casei reclamantului a provocat poluare (*López Ostra împotriva Spaniei*, 1994, pct. 58-60);
- agenții de poliție penitenciară nu au dat dovadă de respect atunci când au efectuat percheziții corporale amănunțite ale vizitatorilor în penitenciar, dar nu au existat abuzuri verbale sau contacte fizice (*Wainwright împotriva Regatului Unit*, 2006, pct. 44-49);
- reclamantul a fost atacat de o haită de câini fără stăpân ca urmare a neimplementării de către autorități a unor măsuri adecvate împotriva câinilor fără stăpân (*Georgel și Georgeta Stoicescu împotriva României*, 2011, pct. 45).

II. Interzicerea torturii, tratamentelor sau pedepselor inumane ori degradante, cauzate sau facilitate de agenții statului

Art. 3 din Convenție

„Nimeni nu poate fi supus torturii, nici pedepselor sau tratamentelor inumane ori degradante.”

A. Observații preliminare

28. Un stat contractant este răspunzător în temeiul Convenției pentru încălcarea drepturilor omului cauzată de actele agenților săi efectuate în exercitarea atribuțiilor acestora. Curtea a hotărât că, atunci când comportamentul unui agent de stat nu este legal, întrebarea dacă actele în litigiu pot fi imputate statului impune o evaluare a ansamblului circumstanțelor și a naturii și caracteristicilor comportamentului în cauză. În plus, faptul că o persoană este agent al statului în sensul Convenției este definit pe baza unei multitudini de factori, dintre care nici unul nu este determinant de sine stătător. Criteriile esențiale utilizate pentru a stabili dacă statul este responsabil pentru acțiunile unei persoane, fie că este sau nu un funcționar public, sunt următoarele: mandatul, supravegherea și răspunderea, obiectivele, competențele și funcțiile persoanei în cauză (*V.K. împotriva Rusiei*, 2017, pct. 174).

29. În legătură cu cele menționate anterior, consimțământul sau complicitatea din partea autorităților unui stat contractant în ceea ce privește actele unor persoane fizice care încalcă drepturile Convenției ale altor persoane aflate sub jurisdicția sa poate angaja răspunderea statului respectiv în temeiul Convenției (*Cernega și alții împotriva Ucrainei*, 2019, pct. 127).

B. Aprecierea probelor

30. În cazul unor pretinse încălcări ale art. 3 din Convenție, Curtea, atunci când apreciază probele, trebuie să realizeze o examinare deosebit de riguroasă. În plus, în cazul în care s-au desfășurat proceduri interne, nu este sarcina acesteia să înlocuiască cu propria evaluare a situației de fapt pe cea a instanțelor interne și, ca regulă generală, este sarcina acestor instanțe să examineze probele puse la dispoziție. În timp ce, în cauzele în temeiul art. 3, Curtea este dispusă să examineze cu un ochi mult mai critic concluziile instanțelor interne, în circumstanțe normale, trebuie să dispună de elemente convingătoare pentru a se abate de la constatările *de facto* la care au ajuns instanțele respective (*Cestaro împotriva Italiei*, 2015, pct. 164 și cauzele citate).

31. În cauzele în care există versiuni contradictorii ale evenimentelor, Curtea se confruntă în mod inevitabil, atunci când stabilește situația în fapt, cu aceleași dificultăți ca cele cu care se confruntă orice instanță de fond. Caracterul specific al acestei sarcini atribuite în temeiul art. 19 din Convenție – să asigure respectarea de către statele contractante a angajamentului de a garanta drepturile fundamentale consacrate de Convenție – condiționează abordarea sa în ceea ce privește problemele legate de dovezi și probe [*El-Masri împotriva Fostei Republici Iugoslave a Macedoniei* (MC), 2012, pct. 151].

1. Standardul probei

32. Acuzațiile de rele tratamente trebuie să fie susținute de probe corespunzătoare. Pentru a evalua aceste probe, Curtea adoptă principiul probei „dincolo de orice îndoială rezonabilă” –, dar adaugă că o asemenea probă poate să rezulte totuși dintr-o serie de indicii sau de prezumții neconfirmate,

suficient de grave, precise și concordante [*Salman împotriva Turciei* (MC), 2000, pct. 100; *Bouyid împotriva Belgiei* (MC), 2015, pct. 82].

2. Sarcina probei

33. Gradul de convingere necesară pentru a ajunge la o anumită concluzie și, în acest context, repartizarea sarcinii probei sunt legate inerent de specificitatea faptelor, de natura acuzației formulate și de dreptul prevăzut de Convenție care a fost invocat [*El-Masri împotriva Fostei Republici Iugoslave a Macedoniei* (MC), 2012, pct. 151].

34. Procedurile Convenției nu se pretează în toate cazurile unei aplicări stricte a principiului *affirmanti incumbit probatio* (sarcina probei revine celui care reclamă) [*Blohin împotriva Rusiei* (MC), 2016, pct. 140]. În cazul în care evenimentele în cauză sunt cunoscute integral, sau într-o mare măsură, exclusiv de autorități, precum în cazul persoanelor aflate în custodia lor, vor exista prezumții de fapt puternice privind leziunile survenite în cursul unei astfel de detenții. Sarcina a probei revine apoi guvernului pentru a furniza o explicație satisfăcătoare și convingătoare prin prezentarea de probe care să stabilească fapte care să pună la îndoială evenimentele relatate de victimă [*Salman împotriva Turciei* (MC), 2000, pct. 100]. În lipsa unei astfel de explicații, Curtea poate formula concluzii care ar putea fi în defavoarea guvernului [*Bouyid împotriva Belgiei* (MC), 2015, pct. 83].

35. Principiul sus-menționat se aplică tuturor cauzelor în care o persoană este reținută de către poliție sau altă autoritate similară [*Bouyid împotriva Belgiei* (MC), 2015, pct. 84].

C. Recurgerea la forță de către agenții ai statului

1. Considerații generale

36. Astfel cum s-a menționat mai sus, în cazul în care o persoană este privată de libertate sau, mai general, se confruntă cu agenți ai forțelor de ordine, orice recurgere la forța fizică care nu a fost strict necesară dat fiind comportamentul persoanei lezează demnitatea umană și constituie, în principiu, o încălcare a dreptului prevăzut la art. 3 din Convenție. În această privință, Curtea a subliniat că termenii „în principiu” nu pot fi interpretați în sensul că ar putea exista situații în care o astfel de constatare a unei încălcări nu se impune, întrucât pragul de gravitate nu a fost atins. Orice ingerință în ceea ce privește demnitatea umană aduce atingere însăși esenței Convenției. Din acest motiv, orice comportament al agenților forțelor de ordine față de o persoană care lezează demnitatea umană constituie o încălcare a art. 3 din Convenție. Acest lucru se aplică, în special, în cazul recurgerii la forța fizică împotriva unei persoane, atunci când aceasta nu se dovedește a fi strict necesară având în vedere comportamentul său, indiferent de efectul pe care l-a avut asupra persoanei în cauză [*Bouyid împotriva Belgiei* (MC), 2015, pct. 100-101].

37. Curtea a subliniat, de asemenea, că art. 3 nu interzice recurgerea la forță de către agenți ai statului, în anumite circumstanțe bine definite, cum ar fi efectuarea unei arestări. Cu toate acestea, o astfel de forță poate fi folosită doar dacă este indispensabilă și nu trebuie să fie excesivă (*Necdet Bulut împotriva Turciei*, 2007, pct. 23; *Şmorgunov și alții împotriva Ucrainei*, 2021, pct. 359). În această privință, este important, de exemplu, să se stabilească dacă există motive să se creadă că persoana în cauză s-ar opune sau s-ar sustrage arestării, ar provoca vătămări sau prejudicii sau ar putea distruge probe (*Mafalani împotriva Croației*, 2015, pct. 120, și cauzele citate).

38. De exemplu, Curtea a constatat că metodele folosite de poliție, inclusiv folosirea bastoanelor pentru a-l imobiliza pe reclamant în timpul unui control de identitate, au fost disproporționate, având în vedere că reclamantul nu era înarmat și că a rămas în mare măsură pasiv înainte de a fi pus l-a pământ, chiar dacă l-a mușcat pe unul dintre jandarmi (*Dembele împotriva Elveției*, 2013, pct. 47;

a se vedea, de asemenea, *A.P. împotriva Slovaciei*, 2020, pct. 62, în care reclamantul i-a scuipat pe ofițerii de poliție și a încercat să îi lovească cu pumnul).

39. În schimb, Curtea a constatat că forța folosită împotriva reclamanților – culturiști – care s-au opus și au atacat ofițerii de poliție în cursul unei arestări a fost necesară dat fiind comportamentul acestora (*Berliński împotriva Poloniei*, 2002, pct. 62; a se vedea, de asemenea, *Barta împotriva Ungariei*, 2007, pct. 72, în care reclamanta a suferit vătămări în cursul unei arestări în care l-a obstrucționat pe ofițerul de poliție și *P.M. și F.F. împotriva Franței*, 2021, pct. 88, în care reclamanții, care se aflau în stare de ebrietate, au fost răniți în cursul arestării pentru distrugerea de bunuri private).

40. În plus, în cadrul unei operațiuni polițienești care urmărește obiective legitime, precum efectuarea unei arestări, percheziționarea și confiscarea unor obiecte, precum și obiectivul de interes public de a efectua urmărirea penală, Curtea a constatat anterior că eventuala prezență a membrilor familiei la locul arestării, în special a copiilor, a căror vârstă îi face vulnerabili din punct de vedere psihologic, este un factor care trebuie luat în considerare în momentul planificării și efectuării operațiunii respective (*Gutsanovi împotriva Bulgariei*, 2013, pct. 132). În *Gutsanovi împotriva Bulgariei*, 2013, Curtea a constatat că faptul că operațiunea poliției a avut loc la primele ore ale dimineții și a implicat agenți speciali care purtau măști a contribuit la sporirea sentimentelor de teamă și anxietate cu care s-au confruntat copiii care au asistat la arestarea tatălui lor, în măsura în care tratamentul la care fuseseră supuși a depășit pragul de gravitate necesar (pct. 134; a se vedea, de asemenea, *A împotriva Rusiei*, 2019, pct. 67, în care un copil de 9 ani a asistat la arestarea violentă a tatălui său, care nu a opus rezistență și, *a contrario*, *Ilievi și Ganchevi împotriva Bulgariei*, 2021, pct. 60, în care toți membrii familiei care au asistat la arestarea la domiciliu a rudelor lor erau adulți).

41. Pentru recurgerea la forță în contextul special al detenției, a se vedea *Ghid de jurisprudență privind drepturile persoanelor private de libertate* și, în contextul specific al adunărilor și demonstrațiilor publice, a se vedea *Ghid de jurisprudență privind protestele în masă*.

2. Recurgerea la anumite instrumente sau măsuri de constrângere

42. Recurgerea la instrumente de constrângere, precum încătușarea, nu ridică în general o problemă sub incidența art. 3 din Convenție în cazul în care măsura se impune în legătură cu o privare de libertate legală și nu implică recurgerea la forță, sau expunerea în public, peste nivelul considerat necesar într-un mod rezonabil, date fiind circumstanțele (*Şlikov și alții împotriva Rusiei*, 2021, pct. 72). Curtea acordă o importanță deosebită circumstanțelor fiecărei cauze și examinează dacă utilizarea recurgerea la măsuri de constrângere a fost necesară (*Pranjić-M-Lukić împotriva Bosniei și Herțegovinei*, 2020, pct. 72). În acest sens, este important, de exemplu, să se stabilească dacă există motive să se creadă că persoana în cauză s-ar opune sau s-ar sustrage arestării, ar provoca vătămări sau prejudicii sau ar putea distruge probe [*Svinarenko și Sliadnev împotriva Rusiei* (MC), 2014, pct. 117, și cauzele citate].

43. Curtea a hotărât, în special, că folosirea cătușelor poate fi justificată în anumite ocazii, cum ar fi în cursul transferurilor în afara penitenciarului; atunci când este utilizată pentru scurte perioade de timp sau când constituie o măsură individuală și care poate fi revizuită periodic în ceea ce îl privește pe reclamant, întemeiată pe o evaluare personală a riscurilor bazată pe comportamentul acestuia (*Şlikov și alții împotriva Rusiei*, 2021, pct. 73). Atunci când evaluează gradul de gravitate în acest context, Curtea evaluează o serie de factori, cum ar fi: gravitatea pedepsei aplicate reclamantului; cazierul său judiciar și antecedentele legate de acte de violență; conformitatea măsurii cu dreptul intern; proporționalitatea măsurii în raport cu comportamentul persoanei în cauză; legalitatea privării de libertate; caracterul public al tratamentului aplicat; consecințele asupra sănătății; starea de sănătate a reclamantului; alte măsuri de securitate aplicate; perioada de timp în care persoana a fost încătușată (*Şlikov și alții împotriva Rusiei*, 2021, pct. 73, și cauzele menționate).

44. În ceea ce privește folosirea spray-ului cu piper în scopul aplicării legii, Curtea a aprobat recomandările Comitetului European pentru Prevenirea Torturii și a Pedepselor sau Tratatelor Inumane sau Degradante (CPT). În conformitate cu CPT, spray-ul cu piper este o substanță potențial periculoasă și nu trebuie folosită în spații închise: în cazul în care este necesar, în mod excepțional, să fie folosit în spații deschise, trebuie să existe garanții clar definite (*Tali împotriva Estoniei*, 2014, pct. 78). În special, nu trebuie folosit niciodată împotriva unei persoane care este deja ținută sub control (*İzci împotriva Turciei*, 2013, pct. 40-41, și *Ali Güneş împotriva Turciei*, 2012, pct. 39-40).

45. În mod similar, Curtea a făcut trimitere la rezervele ferme ale CPT cu privire la folosirea armelor cu șocuri electrice, în special atunci când acestea sunt folosite în modul contact, întrucât provoacă dureri intense și incapacitate temporară. În acest sens, a subliniat faptul că agenții forțelor de ordine instruiți în mod corespunzător au la dispoziție numeroase alte tehnici de control atunci când se află la distanță de o persoană care trebuia imobilizată (*Anjelo Georgiev și alții împotriva Bulgariei*, 2014, pct. 75-76).

46. În ceea ce privește ținerea unei persoane într-o cușcă metalică în timpul unui proces – Curtea a considerat că o astfel de măsură, având în vedere natura sa obiectiv degradantă, incompatibilă cu standardele de comportament civilizate care constituie marca unei societăți democratice – constituie în sine un afront la adresa demnității umane, cu încălcarea art. 3 din Convenție [*Svinarenko și Sliadnev împotriva Rusiei* (MC), 2014, pct. 138; a se vedea, de asemenea, *Karacentsev împotriva Rusiei*, 2018, pct. 53, în care reclamantul a participat la proces prin legătură video în timp ce era ținut într-o cușcă metalică aflată în interiorul penitenciarului]. În schimb, plasarea inculpaților în spatele unor pereți de sticlă sau în cabine de sticlă nu implică în sine un element de umilire suficient pentru a atinge gradul minim de gravitate. Acest grad poate fi atins însă dacă circumstanțele ținerii acestora în spatele unor pereți de sticlă sau în cabine de sticlă, considerate în ansamblu, le-ar provoca suferințe sau greutăți de o intensitate care să depășească gradul inevitabil de suferință inerent detenției (*Iaroslav Belousov împotriva Rusiei*, 2016, pct. 125).

47. Pentru utilizarea unor astfel de tehnici și a altora în contextul special al detenției, a se vedea *Ghid de jurisprudență privind drepturile persoanelor private de libertate*.

D. Percheziția corporală amănunțită sau percheziția corporală intimă

48. Percheziția corporală amănunțită sau percheziția corporală intimă efectuată în timpul arestării va fi compatibilă cu art. 3 cu condiția să fie efectuată în mod adecvat, cu respectarea în mod adecvat a demnității umane, și având scopuri legitime (*Wieser împotriva Austriei*, 2007, pct. 39; a se vedea, de asemenea, *Roth împotriva Germaniei*, 2020, pct. 65, în contextul detenției, și *Ghid de jurisprudență privind drepturile persoanelor private de libertate*).

E. Serviciul militar

49. Serviciul militar obligatoriu implică adesea elemente de suferință și umilire, precum și măsuri care privează o persoană de libertatea sa. Cu toate acestea, multe dintre actele care ar constitui un tratament degradant sau inuman în ceea ce privește persoanele private de libertate nu pot atinge pragul de tratament nefavorabil atunci când survin în cadrul forțelor armate, cu condiția ca acestea să contribuie la misiunea specifică a forțelor armate prin faptul că fac parte, de exemplu, din pregătirea pentru condițiile de pe câmpul de luptă (*Cember împotriva Rusiei*, 2008, pct. 49).

50. Cu toate acestea, statul are obligația de a se asigura că o persoană care îndeplinește serviciul militar în condiții compatibile cu respectarea demnității sale umane, că procedurile și metodele pregătirii militare nu îl expun la dificultăți sau suferințe de o intensitate care să depășească nivelul inevitabil de greutate inerent disciplinei militare și că, având în vedere cererile practice ale unui

asemenea serviciu, sănătatea și bunăstarea sunt asigurate în mod adecvat, printre altele, prin acordarea asistenței medicale de care are nevoie (*Cember împotriva Rusiei*, 2008, pct. 50).

51. Deși un exercițiu fizic solicitant este parte componentă a disciplinei militare, Curtea a subliniat că, pentru a rămâne compatibil cu art. 3 din Convenție, nu trebuie să depășească nivelul peste care ar pune în pericol sănătatea și bunăstarea recruților sau să le afecteze demnitatea umană (*Cember împotriva Rusiei*, 2008, pct. 51).

52. Curtea a constatat, de exemplu, o încălcare a art. 3 în privința unui bărbat care avea probleme la genunchi căruia i s-a ordonat să facă 350 de genuflexiuni drept pedeapsă pentru că nu făcuse bine curățenie în cazarmă (*Cember împotriva Rusiei*, 2008, pct. 52-57). În mod similar, art. 3 a fost încălcat, de asemenea, în *Taştan împotriva Turciei*, 2008, în care un bărbat de 71 de ani a fost chemat să îndeplinească serviciul militar și i s-a cerut să ia parte la instrucția concepută pentru recruți mult mai tineri (pct. 31). Curtea a considerat, de asemenea, că a fost încălcat art. 3 în *Lialiakin împotriva Rusiei*, în 2015, în care un recrut care încercase să dezerteze a fost obligat să stea în fața batalionului purtând doar lenjeria militară (pct. 72-79).

F. Condiții de detenție

53. Pentru ca detenția să intre în mod specific sub incidența art. 3 din Convenție, suferința și umilirea implicate de aceasta trebuie să depășească elementul inevitabil al suferinței și umilinței specific privării de libertate în sine. Astfel, autoritățile trebuie să se asigure că o persoană este deținută în condiții compatibile cu respectarea demnității umane, că modul și metoda de executare a unei pedepse privative de libertate sau a altui tip de măsură de detenție nu supun persoana în cauză unor suferințe sau greutăți cu o intensitate care depășește nivelul inevitabil de suferință inerent detenției și că, date fiind nevoile practice ale detenției, sănătatea și bunăstarea persoanei în cauză sunt asigurate în mod corespunzător [*Neşkov și alții împotriva Bulgariei*, 2015, pct. 227, și *Muršić împotriva Croației* (MC), 2016, pct. 99].

54. Atunci când sunt evaluate condițiile de detenție, se ține seama de efectele cumulate ale condițiilor respective, precum și de afirmațiile specifice făcute de reclamant. Se ia în considerare, de asemenea, durata perioadei în care o persoană este deținută în acele condiții specifice [*Ananiev și alții împotriva Rusiei*, 2012, pct. 142; *Idalov împotriva Rusiei* (MC), 2012, pct. 94, și *Muršić împotriva Croației* (MC), 2016, pct. 101].

55. Informații mai detaliate pot fi găsite în *Ghid de jurisprudență privind drepturile persoanelor private de libertate*.

G. Tratamentul medical în detenție

56. Art. 3 impune statului obligația de a proteja bunăstarea fizică a persoanelor private de libertate asigurându-le, între altele, asistența medicală necesară [*Blohin împotriva Rusiei* (MC), 2016, pct. 136, și *Mozer împotriva Moldovei și Rusiei* (MC), pct. 178].

57. În acest sens, simplul fapt că un deținut a fost văzut de un medic și i s-a prescris un anumit tip de tratament nu poate duce automat la concluzia că asistența medicală a fost corespunzătoare. Autoritățile trebuie să se asigure totodată că se păstrează un dosar complet privind starea de sănătate a deținutului și tratamentul său din cursul detenției, că diagnosticul și îngrijirile sunt prompte și corecte, precum și că, acolo unde natura afecțiunii medicale o impune, supravegherea este periodică și sistematică și implică o strategie terapeutică menită să trateze corespunzător problemele de sănătate ale deținutului sau să prevină agravarea lor, mai degrabă decât să le abordeze în mod simptomatic. Autoritățile trebuie să arate totodată că au fost create condițiile necesare pentru ca tratamentul prescris să fie într-adevăr urmat complet. În plus, tratamentul medical acordat în penitenciare trebuie să fie adecvat, adică la un nivel comparabil cu cel pe care autoritățile statului s-au angajat să-l asigure populației în ansamblu. Totuși, acest lucru nu înseamnă

că fiecărei persoane private de libertate trebuie să i se garanteze același nivel de tratament medical care este disponibil în cele mai bune centre de sănătate din afara penitenciarelor. Atunci când tratamentul nu poate fi instituit la locul detenției, trebuie să fie posibilă transferarea deținutului la spital sau la o unitate specializată [*Rooman împotriva Belgiei* (MC), 2019, pct. 147-148].

58. Informații mai detaliate pot fi găsite în *Ghid de jurisprudență privind drepturile persoanelor private de libertate*.

H. Suferințele rudelor victimei

1. Observații preliminare

59. Curtea a fost întotdeauna sensibilă în jurisprudența sa la impactul psihologic profund pe care o gravă încălcare a drepturilor omului îl are asupra membrilor familiei victimei. Cu toate acestea, pentru a putea constata o încălcare separată a art. 3 din Convenție în privința rudelor victimei, ar trebui să existe factori speciali care să confere suferinței acestora o dimensiune și o natură diferite de suferința emoțională cauzată inevitabil de încălcarea propriu-zisă menționată mai sus [*Janowiec și alții împotriva Rusiei* (MC), 2013, pct. 177]. Jurisprudența în acest sens a fost dezvoltată în principal în ceea ce privește rudele persoanelor dispărute. Cu toate acestea, Curtea a aplicat, de asemenea, în mod excepțional principiile consemnate în aceste cauze care priveau dispariția în afara contextului dispariției [*Nicolae Virgiliu Tănase împotriva României* (MC), 2019, pct. 227].

2. Rudele persoanelor dispărute

60. Fenomenul disparițiilor impune o povară deosebită rudelor persoanelor dispărute, care nu cunosc soarta celor dragi și suferă de angoasa incertitudinii. Astfel, jurisprudența Curții a recunoscut încă de la început că situația rudelor poate echivala cu un tratament inuman și degradant, contrar art. 3. Esența încălcării nu constă în faptul că a existat o gravă încălcare a drepturilor omului în ceea ce privește persoana dispărută; aceasta rezidă în reacțiile și atitudinea autorităților față de situație atunci când a fost adusă în atenția lor [*Varnava și alții împotriva Turciei* (MC), 2009, pct. 200].

61. Printre ceilalți factori relevanți se numără gradul de apropiere al legăturii familiale, circumstanțele speciale ale relației familiale, măsura în care membrul familiei a asistat la evenimentele în cauză, precum și implicarea membrului familiei în încercarea de a obține informații despre persoana dispărută. Constatarea unei astfel de încălcări nu se limitează la cauzele în care statul pârât a fost considerat responsabil pentru dispariție, ci poate apărea atunci când autoritățile nu răspund la solicitarea de a primi informații din partea rudelor sau obstacolele puse în calea lor, lăsându-le să suporte dificultatea eforturilor de a descoperi faptele, putând fi considerată ca dezvăluind un flagrant, nerespectarea continuă și explicită a obligației de a oferi o explicație privind locul unde se află și soarta unei persoane dispărute [*Varnava și alții împotriva Turciei* (MC), 2009, pct. 200; *Janowiec și alții împotriva Rusiei*, (MC), 2013, pct. 178].

62. De exemplu, în cauza *Orhan împotriva Turciei* din 2002, reclamantul s-a plâns de suferința, cu încălcarea art. 3, cauzată de dispariția fiului său cel mai mare și a doi dintre frații săi. Curtea a notat că reclamantul fusese prezent și că asistasese la momentul în care fiul și frații săi au părăsit satul împreună cu soldații și că dispăruseră de aproape 8 ani. În plus, Comisia a observat că reclamantul era cel care a depus numeroase solicitări și petiții și că nu a primit niciodată informații sau explicații din partea autorităților și nici nu a fost informat cu privire la rezultatul anchetelor ulterioare. În plus, a notat că reclamantul tocmai își pierduse siguranța casei și a satului său. Toți acești factori au determinat Curtea să concluzioneze că incertitudinea și temerile suferite de reclamant pentru o perioadă prelungită și continuă de timp i-au provocat angoasă și suferințe psihice grave care au constituit un tratament inuman, contrar art. 3 (pct. 359-360); a se vedea, de asemenea, *Imakaieva împotriva Rusiei*, 2006, pct. 165, în care Curtea a subliniat, de asemenea, faptul că autoritățile i-au refuzat în mod nejustificat reclamantei accesul la documentele dosarelor de cercetare penală, ceea

ce ar fi putut face lumină cu privire la soarta rudelor dispărute, fie direct, fie prin intermediul procedurii în fața Curții Europene a Drepturilor Omului, și *Enzile Özdemir împotriva Turciei*, 2008, pct. 64-65, în care Curtea a subliniat, de asemenea, existența unei ștampile oficiale care confirma detenția soțului reclamantei, reasigurând-o astfel pe reclamantă cu privire la locul în care se afla soțul său dispărut, fapt care a fost ulterior negat de autorități, fără nicio explicație).

63. În schimb, Curtea nu a constatat o încălcare a art. 3 în ceea ce privește reclamanta al cărei soț dispăruse în circumstanțe care îi puseseră viața în pericol, întrucât aceasta nu asistase la presupusele evenimente care conduseseră la dispariția soțului și nici nu a demonstrat implicarea sa în anchetele aflate în curs de desfășurare (*Nesibe Haran împotriva Turciei*, 2005, pct. 83-84; a se vedea, de asemenea, *Kagirov împotriva Rusiei*, 2015, pct. 113, în care Curtea nu a ajuns la convingerea că comportamentul organelor de urmărire penală, deși neglijent, a atins pragul de gravitate impus în temeiul art. 3 din Convenție).

3. Decese confirmate

64. Curtea adoptă o abordare mai restrictivă în situațiile în care persoana este arestată și ulterior găsită decedată, în urma unei perioade relativ scurte de incertitudine cu privire la soarta acesteia. Într-o serie de cauze cecene în care reclamanții nu au fost martori la uciderea rudelor lor, dar au aflat despre decesul lor numai în urma descoperirii corpurilor neînsuflețite ale acestora, Curtea a considerat că nu era necesară nicio constatare separată a unei încălcări a art. 3, dat fiind că se constatare deja o încălcare a art. 2 din Convenție sub aspect material și procedural. Pe de altă parte, în cauzele care priveau persoane care au fost ucise de autorități, cu încălcarea art. 2, Curtea a hotărât că aplicarea art. 3 nu se extinde, în general, la rude dat fiind caracterul instantaneu al incidentului care a provocat decesul în cauză. A fost constatată o încălcare separată a art. 3 doar în situații de deces confirmat, în care reclamanții fuseseră martori direcți la suferința membrilor familiilor acestora [*Janowiec și alții împotriva Rusiei* (MC), 2013, pct. 179-181 și cauzele citate].

4. Tratamentul aplicat persoanelor decedate

65. Curtea a constatat că statutul de ființă umană încetează odată cu decesul și, prin urmare, interzicerea relexor tratamente nu mai este aplicabilă persoanelor decedate (*Akpınar și Altun împotriva Turciei*, 2007, pct. 82). Cu toate acestea, tratamentul aplicat persoanelor decedate a dat naștere la o încălcare a art. 3 în ceea ce privește rudele decedatului (pct. 84-87).

66. În *Hadjialiev și alții împotriva Rusiei*, 2008, Curtea a constatat o încălcare a art. 3 în situația în care reclamanții nu au putut îngropa în mod adecvat corpurile dezmembrate și decapitate ale copiilor lor, întrucât au fost găsite numai anumite părți din rămășițele acestora (pct. 121). În *Akkum împotriva Turciei*, 2005, art. 3 a fost încălcat în privința unui tată căruia i s-a prezentat corpul mutilat al fiului său (pct. 259). În *Elberte împotriva Letoniei*, 2015, Curtea a constatat o încălcare a art. 3 ca urmare a unei prelevări de țesut de la soțul decedat al reclamantei fără consimțământul sau cunoștința acesteia în prealabil și contrar dreptului intern (pct. 143).

67. În *Cangöz și alții împotriva Turciei*, 2016, în care corpurile neînsuflețite ale rudelor reclamanților, care fuseseră uciși de soldați, au fost aduse la o bază militară, nu s-a constatat o încălcare. Corpurile persoanelor decedate fuseseră lăsate în aer liber într-un loc unde puteau fi văzute de soldații din baza militară, fără haine, și fuseseră examinați de procuror și doi doctori. Curtea a considerat că, fără a ține seama de faptul că reclamanții văzuseră sau nu ei înșiși corpurile rudelor lor decedate, faptul că aveau cunoștință despre modul în care au fost examinate corpurile rudelor lor a avut ca rezultat o suferință morală. Cu toate acestea, având în vedere în special scopul tratamentului (cel de a efectua o examinare a corpurilor persoanelor decedate), circumstanțele nu erau de natură să confere suferinței reclamanților o dimensiune și un caracter distinct de suferința emoțională cauzată în mod inevitabil oricărui membru al familiei unei persoane decedate într-o situație comparabilă (*Cangöz și alții împotriva Turciei*, 2016, pct. 157-168).

5. Altele

68. Cauza *Mubilanzila Mayeka și Kaniki Mitunga împotriva Belgiei*, 2006, a avut ca obiect luarea în custodie publică și expulzarea unei minore neînsoțite, solicitantă de azil. Având în vedere comportamentul autorităților naționale, Curtea a constatat că prima reclamantă – mama fetei de 5 ani luată în custodie publică – a suferit o profundă suferință și anxietate ca urmare a luării în custodie publică a fiicei sale. Având în vedere circumstanțele cauzei, Curtea a concluzionat că pragul de gravitate impus pentru încălcarea art. 3 a fost atins (pct. 55-59). În schimb, Curtea a constatat că anxietatea resimțită de mama unui copil de 8 ani, care a petrecut o zi la secția de poliție în cursul unei anchete împotriva mamei fără ca acest fapt să fie raportat autorităților pentru protecția copilului, nu a atins pragul minim de gravitate impus (*Tarak și Depe împotriva Turciei*, 2019, pct. 79).

69. Într-o cauză în care fiul reclamantei a decedat în penitenciar din cauza SIDA ca urmare a îngrijirilor medicale inadecvate, Curtea, luând în considerare o serie de factori, inclusiv numeroasele tentative ale reclamantei de a atrage atenția asupra situației fiului său și atitudinii cinice, indiferente și crude față de apelurile sale demonstrate de autorități, atât înainte de decesul fiului său, cât și în cursul anchetei ulterioare, a constatat că aceasta a fost victima unui tratament inuman (*Salakhov și Isliamova împotriva Ucrainei*, 2013, pct. 204).

70. În cadrul unei anchete privind acuzațiile de abuzuri sexuale, Curtea a considerat că reclamantul – tatăl pretinsei victime - nu a prezentat niciun exemplu de reacții sau atitudini nepotrivite din partea autorităților față de el și, prin urmare, a respins acest capăt de cerere (*M.P. și alții împotriva Bulgariei*, 2011, pct. 123-125).

I. Condamnări și pedepse

1. Vârsta minimă pentru a răspunde penal

71. În *V. împotriva Regatului Unit*, 1999, și *T. împotriva Regatului Unit*, 1999, Curtea a examinat dacă tragerea la răspundere penală a reclamanților pentru acte săvârșite la vârsta de zece ani ar putea conduce la o încălcare a art. 3 din Convenție. A constatat că, în stadiul respectiv, nu exista niciun standard comun clar în rândul statelor membre ale Consiliului European cu privire la vârsta minimă pentru a răspunde penal. Chiar dacă Anglia și Țara Galilor se numărau printre puținele jurisdicții europene care mențineau o vârstă scăzută pentru tragerea la răspunderea penală, nu se putea afirma că vârsta de zece ani este atât de mică încât să difere în mod disproporționat de limita de vârstă urmată de alte state europene. Prin urmare, Curtea a concluzionat că tragerea la răspundere penală a reclamanților nu constituia, în sine, o încălcare a art. 3 din Convenție (*V. împotriva Regatului Unit* (MC), 1999, pct. 72-74; *T. împotriva Regatului Unit* (MC), 1999, pct. 70-72).

2. Pedepse extrem de disproporționate

72. În consecință, deși, în principiu, problema unei pedepse adecvate se află în general în afara domeniului de aplicare a Convenției, o pedeapsă extrem de disproporționată poate echivala cu aplicarea de rele tratamente, contrare art. 3 din Convenție, în momentul impunerii sale. Cu toate acestea, Curtea a subliniat faptul că „vădita disproporționalitate” constituie un criteriu strict și că va fi îndeplinit doar în ocazii rare și unice (*Babar Ahmad și alții împotriva Regatului Unit*, 2012, pct. 237; *Harkins și Edwards împotriva Regatului Unit*, 2012, pct. 133).

73. De exemplu, Curtea nu a admis că extrădarea unui reclamant ar da naștere unui risc real de tratament contrar art. 3 din Convenție într-o cauză în care probele sugerau că reclamantul ar putea fi condamnat la o pedeapsă de până la 35 de ani de închisoare dacă ar fi extrădat în Statele Unite ale Americii, dar nu exista o cerință privind pedeapsa minimă. Având în vedere natura presupuselor infracțiuni, care includeau infracțiuni legate de terorism, și pragul ridicat necesar pentru a demonstra că o sentință ar fi extrem de disproporționată, Curtea nu a admis că extrădarea

reclamantului ar da naștere unui risc real de aplicare a unui tratament contrar art. 3 din Convenție ca urmare a duratei oricărei pedepse impuse (*Aswat împotriva Regatului Unit*, 2013, pct. 58).

74. Într-o cauză în care reclamantul s-a plâns de menținerea executării, în Regatul Unit, în temeiul unui acord de transfer de deținuți, a unei pedepse de lungă durată impuse de instanțele thailandeze, Curtea a subliniat că, atunci când examinează dacă o pedeapsă încalcă prevederile art. 3 în contextul executării continue a unei pedepse în temeiul unui acord de transfer de deținuți, accentul se pune pe întrebarea dacă orice suferință sau umilire implicată depășește acest element inevitabil de suferință și umilire legat de executarea pedepsei cu închisoarea impusă de instanța străină. Pentru a evalua gradul de suferință și de umilire, este necesar să se respecte diferitele practici în materie de pedepse adoptate de state și diferențele legitime și rezonabile dintre state în ceea ce privește durata corespunzătoare a pedepselor. De asemenea, trebuie să se considere că transferul a avut loc în cadrul cooperării internaționale în materie de administrarea justiției, care este, în principiu, în interesul persoanelor interesate. Astfel, în cazul în care o măsură de cooperare internațională urmărește promovarea și protejarea drepturilor fundamentale ale persoanelor supuse unei sancțiuni penale în străinătate, beneficiul de care se bucură reclamantul în urma executării acestei măsuri este un factor important în favoarea constatării faptului că modul și metoda de executare a pedepsei nu supun reclamantul unor suferințe sau greutăți care depășesc nivelul inevitabil de suferință inerent detenției (*Willcox și Hurford împotriva Regatului Unit*, 2013, pct. 76).

3. Pedepsa cu moartea

75. În *Al-Saadoon și Mufdhi împotriva Regatului Unit*, 2010, Curtea a amintit că toate statele membre, cu excepția a două state membre, au semnat Protocolul nr. 13 privind abolirea pedepsei cu moartea în toate circumstanțele și că toate statele care l-au semnat l-au ratificat. Aceste cifre, precum și practica constantă a statelor în ceea ce privește respectarea moratoriului privind pedeapsa capitală, indică în mod clar faptul că art. 2 fost modificat astfel încât să interzică pedeapsa cu moartea în toate circumstanțele. În acest context, Curtea nu a considerat, astfel cum hotărâse anterior în *Soering împotriva Regatului Unit*, 1989, pct. 102-104, că formularea celei de a doua teze a art. 2 § 1 continua să acționeze ca un obstacol în interpretarea sintagmei „pedepse sau tratamente inumane ori degradante” de la art. 3 ca incluzând pedeapsa cu moartea (*Al-Saadoon și Mufdhi/Regatul Unit*, 2010, pct. 120). Prin urmare, pedeapsa capitală a devenit o formă inacceptabilă de pedeapsă care nu mai este permisă în temeiul art. 2, astfel cum a fost modificat prin protocoalele nr. 6 și nr. 13, și care reprezintă „pedepse sau tratamente inumane ori degradante” în temeiul art. 3 [*A.L. (X.W.) împotriva Rusiei*, 2015, pct. 64].

76. Art. 3 din Convenție interzice extrădarea, expulzarea sau orice transfer al unei persoane în alt stat în cazul în care s-a demonstrat că există motive întemeiate să se creadă că aceasta ar fi expusă unui risc real de a fi condamnată la pedeapsa cu moartea în statul respectiv [*Al-Saadoon și Mufdhi împotriva Regatului Unit*, 2010, pct. 123 și 140-143; *A.L. (X.W.) împotriva Rusiei*, 2015, pct. 63-66; *Şamaiev împotriva Georgiei și Rusiei*, 2005, pct. 333].

77. Informații mai detaliate pot fi găsite în *Ghid de jurisprudență privind drepturile persoanelor private de libertate*.

4. Detențiunea pe viață

78. Convenția nu interzice aplicarea pedepsei detențiunii pe viață în cazul persoanelor condamnate pentru infracțiuni deosebit de grave, precum omorul. Cu toate acestea, pentru a fi compatibilă cu art. 3, o astfel de pedeapsă trebuie să fie reductibilă *de jure* și *de facto*, ceea ce înseamnă că trebuie să existe atât perspectiva punerii în libertate a deținutului, cât și posibilitatea revizuirii. Baza unei astfel de revizuirii trebuie extinsă la evaluarea existenței motivelor penologice legitime pentru prelungirea încarcerării prizonierului. Printre aceste motive se numără pedepsirea, descurajarea, protejarea publicului și îndreptarea. Echilibrul dintre acestea nu este în mod necesar static și poate

evolua în cursul executării pedepsei, astfel încât justificarea primară a detenției inițiale să nu mai fie suficientă după o perioadă îndelungată de executare a pedepsei. Importanța obiectivului reabilitării, anume reintegrarea în societate a unei persoane condamnate, este subliniată, întrucât aici se pune acum accentul pe politica penală europeană, astfel cum este ea reflectată în practica statelor contractante, în normele relevante adoptate de Consiliul Europei și în documentele internaționale relevante [*Murray împotriva Țărilor de Jos* (MC), 2016, pct. 102; și *Hutchinson împotriva Regatului Unit* (MC), 2017, pct. 42].

79. O pedeapsă cu detențiunea pe viață nu devine „ireductibilă” prin simplul fapt că, în practică, nu poate fi executată în totalitate [*Murray împotriva Țărilor de Jos* (MC), 2016, pct. 99, cu referințe suplimentare]. Cu toate acestea, respectarea demnității umane impune ca autoritățile penitenciare să depună eforturi pentru reabilitarea unei persoane condamnate la pedeapsa detențiunii pe viață [*Murray împotriva Țărilor de Jos* (MC), 2016, pct. 104]. Rezultă că mecanismul de revizuire necesar trebuie să țină seama de progresele realizate de prizonier în vederea reabilitării, evaluând dacă astfel de progrese au fost atât de semnificative încât continuarea detenției nu mai poate fi justificată pe motive penologice legitime. O revizuire care se limitează la motive umanitare este așadar insuficientă [*Hutchinson împotriva Regatului Unit* (MC), 2017, pct. 43].

80. Criteriile și condițiile prevăzute de dreptul intern care se referă la revizuire trebuie să aibă un grad suficient de claritate și certitudine și să reflecte, de asemenea, jurisprudența relevantă a Curții. Aceasta înseamnă că deținuții care primesc o pedeapsă cu închisoarea pe viață întreagă au dreptul de a ști de la început ce trebuie să facă pentru a fi luați în considerare pentru liberare și în ce condiții. Include și momentul în care se va efectua sau se va putea solicita o revizuire a pedepsei (*Vinter și alții împotriva Regatului Unit*, 2013, pct. 122). În acest sens, Curtea a observat un sprijin clar în documentele comparative și internaționale relevante pentru instituirea unui mecanism specializat care să garanteze o revizuire a pedepsei nu mai târziu de douăzeci și cinci ani de la impunerea pedepsei, cu revizuri periodice ulterioare (*ibidem*, pct. 68, 118, 119 și 120). Cu toate acestea, s-a arătat că această problemă se încadrează în marja de apreciere care trebuie acordată statelor contractante în materie de justiție penală și aplicarea pedepselor (*ibidem*, pct. 104, 105 și 120).

81. În ceea ce privește natura revizuirii, Curtea a subliniat că sarcina sa nu este aceea de a stabili care dacă forma revizuirii trebuie să fie judecătorească sau executivă, având în vedere marja de apreciere care trebuie acordată statelor contractante (*Vinter și alții împotriva Regatului Unit*, 2013, pct. 120). Prin urmare, fiecare stat trebuie să stabilească dacă revizuirea pedepsei este realizată de puterea executivă sau de cea judecătorească [*Hutchinson împotriva Regatului Unit* (MC), 2017, pct. 44].

82. Informații mai detaliate pot fi găsite în *Ghid de jurisprudență privind drepturile persoanelor private de libertate*.

J. Extrădarea și expulzarea

83. Curtea a subliniat că, în temeiul dreptului internațional consacrat și sub rezerva obligațiilor care le revin în temeiul tratatelor, inclusiv al Convenției, statele contractante au dreptul de a controla intrarea, șederea și expulzarea străinilor [*Hasanov și Rahmanov împotriva Rusiei* (MC), 2022, pct. 93]. Dreptul la azil politic nu este cuprins nici în Convenție, nici în protocoalele sale. Cu toate acestea, extrădarea, expulzarea sau orice altă măsură de îndepărtare a unui resortisant străin de către un stat contractant poate ridica o problemă în temeiul art. 2 și art. 3, angajând, astfel, răspunderea statului respectiv în temeiul Convenției, în cazul în care s-au prezentat motive întemeiate pentru a crede că, dacă va fi expulzată, persoana respectivă va risca în mod real să fie supusă în țara de destinație unor tratamente contrare art. 2 și art. 3. În astfel de circumstanțe, art. 3 prevede obligația de a nu extrăda persoana în cauză în țara respectivă [*Ilias și Ahmed împotriva Ungariei* (MC), 2019, pct. 125-126].

84. Informații mai detaliate pot fi găsite în [Ghid de jurisprudență privind drepturile persoanelor private de libertate](#).

K. Intervenții medicale forțate

a. Principii generale

85. O măsură de necesitate terapeutică din punct de vedere al principiilor consacrate ale medicinei nu poate fi considerată, în principiu, ca inumană și degradantă. Cu toate acestea, Curtea trebuie să se convingă de faptul că s-a demonstrat în mod convingător că a existat o necesitate medicală și că există garanții procedurale pentru decizia luată și că acestea sunt respectate [[Jalloh împotriva Germaniei](#) (MC), 2006, pct. 69].

b. Alimentarea forțată

86. Alimentarea forțată care are ca scop salvarea vieții unui deținut care refuză în mod deliberat să se hrănească nu poate fi considerată, în principiu, inumană și degradantă. Cu toate acestea, Curtea trebuie să se convingă de faptul că s-a demonstrat în mod convingător că a existat o necesitate medicală și că există garanții procedurale pentru decizia luată și că acestea sunt respectate ([Ciorap împotriva Moldovei](#), 2007, pct. 77). În plus, modul în care reclamantul este hrănit forțat în timp ce se află în greva foamei nu trebuie să depășească pragul minim de gravitate prevăzut de jurisprudența Curții în temeiul art. 3 din Convenție ([Nevmerjički împotriva Ucrainei](#), 2005, pct. 94).

87. În [Herczegfalvy împotriva Austriei](#), 1992, care privea, *inter alia*, alimentarea forțată a unui pacient cu probleme psihiatrice care refuza să se hrănească, Curtea a constatat că tratamentul fusese justificat de necesități medicale și că, prin urmare, art. 3 nu a fost încălcat (pct. 79-84).

88. *A contrario*, Curtea a constatat că alimentarea forțată a unui prizonier aflat în greva foamei în semn de protest față de condițiile din penitenciar nu fusese determinată de motive medicale valide, ci mai degrabă de scopul de a-l forța să pună capăt protestului și a fost executată într-un mod care l-a expus în mod inutil la mari suferințe fizice și la o umilire care a fost echivalentă cu tortura ([Ciorap împotriva Moldovei](#), 2007, pct. 89; a se vedea, de asemenea, [Nevmerjički împotriva Ucrainei](#), 2005, pct. 98).

c. Tratament psihiatric forțat

89. În cauza [Gorobet împotriva Moldovei](#), 2011, Curtea a constatat că nu a existat nicio necesitate medicală pentru a-l supune pe reclamant la patruzeci și una de zile de detenție și la tratament psihiatric forțat în spital și că un astfel de tratament ilegal și arbitrar i-a provocat reclamantului sentimente de frică, angoasă și inferioritate, constituind un tratament degradant (pct. 52).

90. De asemenea, deși internarea nevoluntară inițială a reclamantului (care încercase să se sinucidă) fusese justificată, Curtea a constatat, în cauza [Batalini împotriva Rusiei](#), 2015, că nu a fost probată nici o necesitate medicală pentru continuarea internării nevoluntare și tratamentul la care a fost supus, inclusiv izolarea și participarea acestuia la cercetări științifice pentru un nou medicament (pct. 88-91).

91. *A contrario*, în [Naoumenko împotriva Ucrainei](#), 2004, pct. 113-116, Curtea nu a găsit probe care să demonstreze dincolo de orice îndoială rezonabilă că tratamentul la care a fost supus reclamantul în penitenciar, chiar dacă ar fi fost forțat, a fost contrar art. 3, ținând seama în special de faptul că acesta suferea de tulburări psihice grave, avusese două tentative de suicid și că îi fuseseră prescrise medicamente pentru a-i atenua simptomele (a se vedea, de asemenea, [Dvořáček împotriva Republicii Cehe](#), 2014, pct. 106, în care reclamantul se plângea, *inter alia*, de tratamentul antiandrogenic care îi fusese administrat în lipsa consimțământului său informat).

d. Sterilizare involuntară

92. Curtea a hotărât că sterilizarea constituie o ingerință majoră adusă stării de sănătate reproductivă a unei persoane. Aceasta poate fi efectuată în mod legitim la cererea persoanei în cauză, de exemplu ca metodă de contracepție sau în scopuri terapeutice, în cazul în care a fost stabilită în mod convingător necesitatea medicală. Cu toate acestea, Curtea a considerat că impunerea unui astfel de tratament medical fără consimțământul unui pacient adult aflat în deplinătatea facultăților sale mintale este incompatibilă cu cerința respectării libertății și demnității umane, unul dintre principiile fundamentale pe care se bazează Convenția (*V.C. împotriva Slovaciei*, 2011, pct. 106-107).

93. În *V.C. împotriva Slovaciei*, 2011, în care reclamanta, persoană de origine romă, a fost sterilizată fără consimțământul său informat imediat după ce a născut prin cezariană, Curtea a concluzionat că, deși nu exista niciun indiciu că personalul medical a acționat cu intenția de a o supune la rele tratamente pe reclamantă, au dat dovadă de o flagrantă lipsă de respect al dreptului ei de autonomie și de alegere, în calitate de pacientă. Prin urmare, un astfel de tratament a fost aplicat cu încălcarea art. 3 din Convenție (pct. 106-120); a se vedea, de asemenea, *N.B. împotriva Slovaciei*, 2012, în care Curtea a constatat că sterilizarea reclamantei, minoră, nu a reprezentat o intervenție medicală de natură să îi salveze viața și că a fost efectuată fără consimțământul informat al reclamantei și/sau al reprezentantului acesteia. O astfel de procedură a fost considerată incompatibilă cu cerința respectării libertății și demnității umane a reclamantei (pct. 74-81).

e. Extragerea drogurilor și a altor probe din corpul unei persoane

94. Curtea a subliniat că, chiar și atunci când nu este motivată de motive de necesitate medicală, art. 3 din Convenție nu interzice, ca atare, recurgerea la o procedură medicală împotriva voinței unui suspect pentru a obține de la acesta probe privind implicarea sa în săvârșirea unei infracțiuni. Cu toate acestea, orice recurgere la o intervenție medicală forțată pentru a obține probe ale unei infracțiuni trebuie să fie justificată în mod convingător de faptele unei anumite cauze. Această abordare este valabilă în special în cazul în care procedura are drept scop extragerea din corpul persoanei a unor probe reale ale infracțiunii de care este suspectată. Caracterul deosebit de intruziv al unui astfel de acțiuni impune o examinare strictă a tuturor circumstanțelor relevante. În această privință, trebuie să se țină seama în mod corespunzător de gravitatea infracțiunii în cauză. Autoritățile trebuie, de asemenea, să demonstreze că au luat în considerare metode alternative de recuperare a probelor. În plus, procedura nu trebuie să implice riscului apariției unui prejudiciu de durată la adresa sănătății persoanei suspecte [*Jalloh împotriva Germaniei* (MC), 2006, pct. 70-71].

95. În plus, la fel ca în cazul intervențiilor efectuate în scopuri terapeutice, modul în care o persoană este supusă unei proceduri medicale forțate pentru a extrage probe din corpul acesteia nu trebuie să depășească nivelul minim de gravitate prevăzut de jurisprudența Curții referitoare la art. 3 din Convenție. Printre factorii relevanți în acest sens se numără: dacă persoana în cauză s-a confruntat cu dureri fizice grave sau suferințe în urma intervenției medicale forțate; dacă procedura medicală forțată a fost dispusă și administrată de medici; dacă persoana în cauză a fost pusă sub supraveghere medicală permanentă și dacă intervenția medicală forțată a avut ca rezultat orice agravare a stării de sănătate a reclamantului și a avut consecințe de durată durabile asupra sănătății acestuia [*Jalloh împotriva Germaniei* (MC), 2006, pct. 72-74].

96. De exemplu, Curtea a constatat că reclamantul a fost supus unui tratament inuman și degradant, cu încălcarea art. 3, atunci când acesta a fost forțat să facă o cateterizare într-o secție de poliție pentru a obține o probă de urină pentru a se stabili dacă a fost sau nu implicat într-o infracțiune rutieră. În acest sens, a observat că autoritățile obținuseră aceleași probe prin prelevarea unei probe de sânge de la reclamant și că modul în care a fost pusă în aplicare măsura i-a provocat reclamantului atât dureri fizice, cât și o suferință morală [*R.S. v. împotriva Ungariei*, 2019, pct. 72; a se vedea, *a contrario*, *Schmidt împotriva Germaniei* (dec.), 2006, în care prelevarea de probe de

sânge și salivă de la un suspect împotriva voinței sale pentru a stabili participarea sa la o infracțiune nu a atins pragul minim de gravitate impus de art. 3].

III. Protecția împotriva torturii, pedepselor sau tratamentelor inumane ori degradante administrate de agenți nestatali

Art. 3 din Convenție

„Nimeni nu poate fi supus torturii, nici pedepselor sau tratamentelor inumane ori degradante.”

A. Domeniul de aplicare al obligațiilor pozitive ale statului

97. Deși nu poate fi atribuită nicio răspundere directă unui stat contractant în temeiul Convenției pentru acțiunile persoanelor fizice (*Beganović împotriva Croației*, 2009, pct. 68) sau ale agenților statului care acționează în calitate privată [*Çevik împotriva Turciei*, (nr. 2), 2010, pct. 33], Curtea a considerat totuși că răspunderea statului poate fi angajată în temeiul obligației impuse de art. 1 din Convenție.

98. În acest sens, a hotărât că obligația înaltelor Părți Contractante în temeiul art. 1 din Convenție de a recunoaște oricărei persoane aflate sub jurisdicția lor drepturile și libertățile definite în Convenție, în coroborare cu art. 3, impune statelor să ia măsuri destinate să garanteze că persoanele aflate sub jurisdicția lor nu sunt supuse torturii, nici tratamentelor sau pedepselor inumane ori degradante, inclusiv relexor tratamente aplicate de persoane fizice [*Z și alții împotriva Regatului Unit (MC)*, 2001, pct. 73, și *O’Keeffe împotriva Irlandei (MC)*, 2014, pct. 144].

99. În special, copiii și alte persoane vulnerabile au dreptul la o protecție efectivă [*X și alții împotriva Bulgariei (MC)*, 2021, pct. 177, și *R.B. împotriva Estoniei*, 2021, pct. 78].

100. În această privință, abordarea constantă a Curții a fost aceea că art. 3 impune statelor obligația de a proteja bunăstarea fizică a persoanelor care se află într-o poziție vulnerabilă în virtutea faptului că se află sub controlul autorităților, cum ar fi, de exemplu, deținuții sau recruții (*Premnini împotriva Rusiei*, 2011, pct. 73).

101. Curtea a examinat obligația pozitivă a statelor de a proteja împotriva relexor tratamente într-o serie de contexte diferite, cum ar fi, de exemplu:

- în contextul abuzurilor asupra copiilor [a se vedea, de exemplu, *A. împotriva Regatului Unit*, 1998; *Z și alții împotriva Regatului Unit (MC)*, 2011; *Association Innocence en Danger și Association Enfance et Partage împotriva Franței*, 2020];
- în contextul violenței domestice (a se vedea, de exemplu, *T.M. și C.M. împotriva Republicii Moldova*, 2014; *Talpis împotriva Italiei*, 2017; *Volodina împotriva Rusiei*, 2019, și, al violenței cibernetice, *Buturuğă împotriva României*, 2020, pct. 74, 78-79);
- în contextul infracțiunilor sexuale (a se vedea, de exemplu, *M.C. împotriva Bulgariei*, 2003, și, în ceea ce privește minorii, a se vedea *I.C. împotriva României*, 2016; *M.G.C. împotriva României*, 2016);
- În contextul conflictelor între deținuți (a se vedea, de exemplu, *Pantea împotriva României*, 2003; *Rodić și alții împotriva Bosniei și Herțegovinei*, 2008, și *D.F. împotriva Letoniei*, 2013);

- În contextul demonstrațiilor (a se vedea, de exemplu, *Identoba și alții împotriva Georgiei*, 2015, pct. 72-74, pct. 81, și *Grupul de Sprijin al Inițiativelor Femeilor (Women's Initiatives Supporting Group - WISG) și alții împotriva Georgiei*, 2021, pct. 70-78);
- în contextul hărțuirii fizice și verbale a unei persoane cu dizabilități (a se vedea *Dorđević împotriva Croației*, 2012);
- În contextul hărțuirii fizice și verbale a unui minor (a se vedea *V.K. împotriva Rusiei*, 2017) sau a unei persoane în vârstă (a se vedea *Irina Smirnova împotriva Ucrainei*, 2016);
- în contextul violenței motivate de ură (a se vedea, de exemplu, *Škorjanec împotriva Croației*, 2017; *Burlia și alții împotriva Ucrainei*, 2018);
- în contextul hărțuirii și intimidării în armată (a se vedea, de exemplu, *Filippovi împotriva Rusiei*, 2022).

B. Natura obligațiilor pozitive ale statului

102. Obligațiile pozitive materiale care îi revin statului în temeiul art. 3 din Convenție cuprind, în primul rând, obligația de a institui un cadru legislativ și de reglementare a protecției; în al doilea rând, în anumite circumstanțe bine definite, obligația de a lua măsuri operaționale pentru a proteja anumite persoane împotriva unui risc de tratament contrar acestei dispoziții [*X și alții împotriva Bulgariei* (MC), 2021, pct. 178].

1. Obligația de a institui un cadru legislativ și de reglementare adecvat

103. Obligația pozitivă care decurge în temeiul art. 3 din Convenție impune în special instituirea unui cadru legislativ și de reglementare care să protejeze în mod adecvat persoanele împotriva încălcărilor la adresa integrității lor fizice și psihologice, în special, în cele mai grave cazuri, prin adoptarea de dispoziții în materie penală și prin aplicarea efectivă a acestora în practică [*X și alții împotriva Bulgariei* (MC), 2021, pct. 179].

104. Această obligație capătă o importanță deosebită în contextul unui serviciu public care are obligația de a proteja sănătatea și bunăstarea copiilor, în special în cazul în care copiii respectivi sunt deosebit de vulnerabili și se află sub controlul exclusiv al autorităților. În anumite situații, se poate impune adoptarea de măsuri și garanții speciale. În această privință, Curtea a precizat, în ceea ce privește cazurile de abuzuri sexuale asupra copiilor, în special în cazul în care autorul abuzurilor se află în poziția de autoritate în raport cu copilul, că existența unor mecanisme utile de detectare și raportare este fundamentală pentru punerea efectivă în aplicare a legilor penale relevante [*X și alții împotriva Bulgariei* (MC), 2021, pct. 180].

105. În mod similar, în contextul violenței domestice, Curtea a constatat că această obligație impune, de obicei, autorităților interne să adopte măsuri pozitive în sfera protecției oferite de dreptul penal. Aceste măsuri includ, în special, incriminarea actelor de violență în cadrul familiei, prevăzând sancțiuni efective, proporționale și disuasive (*Volodina împotriva Rusiei*, 2019, pct. 78). În plus, în ceea ce privește măsurile de protecție, Curtea solicită ca setul de măsuri juridice și operaționale disponibile în cadrul juridic intern să ofere autorităților implicate o gamă de măsuri suficiente pentru a alege dintre acestea pe cele care sunt adecvate și proporționale cu nivelul de risc care a fost evaluat în circumstanțele cauzei respective (*Tunikova și alții împotriva Rusiei*, 2021, pct. 95).

2. Obligația de a lua măsuri operaționale preventive

106. Similar cu art. 2 din Convenție, art. 3 poate impune, în anumite circumstanțe, unui stat să ia măsuri operaționale pentru a proteja victimele sau a potențialele victime împotriva relelor tratamente [*X și alții împotriva Bulgariei* (MC), 2021, pct. 181].

107. Această obligație pozitivă de a proteja trebuie interpretată astfel încât să nu impună autorităților o povară excesivă, ținând seama, în special, de imprevizibilitatea comportamentului uman și a alegerilor operaționale ce trebuie făcute în funcție de priorități și resurse. Astfel, nu orice pretins risc de rele tratamente obligă autoritățile, în temeiul Convenției, să ia măsuri operaționale pentru a preveni materializarea riscului respectiv. Cu toate acestea, măsurile necesare trebuie să asigure cel puțin o protecție eficientă, în special a copiilor și a altor persoane vulnerabile, și trebuie să includă măsuri rezonabile pentru a preveni relele tratamente de care autoritățile au știut sau ar fi trebuit să știe [*O’Keeffe împotriva Irlandei* (MC), 2014, pct. 144].

108. Prin urmare, pentru ca o obligație pozitivă să ia naștere, trebuie stabilit că autoritățile știau sau ar fi trebuit să știe la acel moment de existența unui risc real și imediat ca o persoană identificată să fie supusă relelor tratamente ca urmare a faptelor penale ale unui terț și că autoritățile nu au reușit să ia măsuri în domeniul de aplicare al competențelor lor care, considerate în mod rezonabil, ar fi fost de așteptat să evite acel risc [*X și alții împotriva Bulgariei* (MC), 2021, pct. 183].

109. Curtea observă că, în acest context, evaluarea naturii și nivelului de risc constituie o parte integrantă a obligației de a adopta măsuri operaționale preventive, în cazul în care prezența unui risc impune acest lucru. Astfel, o examinare a respectării acestei obligații de către stat trebuie să cuprindă atât o analiză a caracterului adecvat al evaluării riscului efectuată de autoritățile interne, cât și, în cazul în care un risc relevant care declanșează obligația de a acționa a fost sau ar fi trebuit să fie identificat, caracterul adecvat al măsurilor preventive adoptate [*Kurt împotriva Austriei* (MC), 2021, pct. 159, deși în temeiul art. 2 din Convenție].

110. Curtea a subliniat de asemenea că nu este necesar să se arate că „în lipsa” omisiunii statului, relele tratamente nu ar fi avut loc. Neadoptarea unor măsuri rezonabile disponibile care ar fi putut avea o perspectivă reală de a modifica sau de a atenua prejudiciul este suficientă pentru a angaja răspunderea statului [*O’Keeffe împotriva Irlandei* (MC), 2014, pct. 149].

C. Câteva ilustrări

111. Curtea a constatat că statul pârât nu și-a îndeplinit obligația de a proteja persoanele împotriva relelor tratamente atunci când:

- administrația penitenciarului nu a împiedicat relele tratamente la care a fost supus sistematic un deținut de către ceilalți deținuți (*Preminini împotriva Rusiei*, 2011, pct. 90; a se vedea, de asemenea, *I.E. împotriva Republicii Moldova*, 2020, pct. 46, în care un tânăr cu dizabilități mentale a fost plasat într-o celulă cu infractori violenți și a suferit bătăi și violuri);
- cadrul juridic intern nu a definit violența domestică ca fiind o infracțiune separată sau un element agravant al altor infracțiuni și nu a stabilit un prag minim de gravitate a rănilor impus pentru inițierea urmăririi penale, precum și faptul că autoritățile nu au luat măsuri operaționale preventive pentru a o proteja pe reclamantă (*Volodina împotriva Rusiei*, 2019, pct. 85 și 91; a se vedea, de asemenea, *M.C. împotriva Bulgariei*, 2003, pct. 166, în care Curtea a constatat că cadrul de reglementare intern nu a oferit o protecție suficientă victimei unui presupus viol);
- autoritățile nu au protejat un membru al unei minorități religioase vulnerabile permițând să fie o țintă sistematică a relelor tratamente (*Milanović împotriva Serbiei*, 2010, pct. 90; a se vedea, de asemenea, *Membrii Congregației din Gldani a Martorilor lui Iehova și alții împotriva Georgiei*, 2007, pct. 100-105 și pct. 124, în care poliția nu a luat măsuri suficiente împotriva unui atac al unor membri ai Bisericii Ortodoxe în cursul unei întâlniri a martorilor lui Iehova, în ciuda faptului că fusese alertată într-un stadiu suficient de incipient pentru a lua măsuri prompte pentru a pune capăt violențelor și pentru a proteja victimele).

- Autoritățile militare nu l-au protejat pe fiul reclamanților - victimă și denunțator al hărțurii și intimidării în armată – împotriva represaliilor colegilor recruți (*Filippovi împotriva Rusiei*, 2022, pct. 103).

112. *A contrario*, în cauza *X și alții împotriva Bulgariei* (MC), 2021, pct. 183, care privea acuzațiile de abuzuri sexuale într-un orfelinat, Curtea a considerat că modul în care a fost pus în aplicare cadrul de reglementare nu a dat naștere la o încălcare a art. 3, în special, întrucât nu a fost stabilită nicio problemă sistemică în ceea ce privește abuzurile sexuale asupra copiilor de vârstă mică în centrele rezidențiale. De asemenea, Curtea a constatat că, date fiind circumstanțele speciale ale cauzei, nu existau suficiente informații pentru a constata că autoritățile bulgare știau sau ar fi trebuit să știe de existența unui risc real și imediat ca reclamanții să fie supuși unor rele tratamente, astfel încât să dea naștere obligației sus-menționate, de a-i proteja împotriva unui astfel de risc.

IV. Obligația de a ancheta acuzațiile de tortură, tratamente sau pedepse inumane ori degradante

Art. 3 din Convenție

„Nimeni nu poate fi supus torturii, nici pedepselor sau tratamentelor inumane ori degradante.”

A. Domeniul de aplicare al obligațiilor procedurale

113. Curtea reamintește că, în cazul în care o persoană formulează o plângere întemeiată conform căreia a suferit un tratament contrar art. 3 în timp ce se afla sub controlul unor agenți ai statului pârât sau, în mod similar, ca urmare a faptelor săvârșite de funcționari străini cu consimțământul tacit sau complicitatea statului respectiv, articolul menționat, coroborat cu obligația generală a statelor contractante în temeiul art. 1 din Convenție, prin care se „recunosc oricărei persoane aflate sub jurisdicția lor drepturile și libertățile definite în [...] Convenție” impune în mod indirect efectuarea unei anchete oficiale efective [*Assenov și alții împotriva Bulgariei*, 1998, pct. 102, și *El-Masri împotriva Fostei Republici Iugoslave a Macedoniei* (MC), 2012, pct. 182]. În caz contrar, interzicerea legală generală a torturii, tratamentelor sau pedepselor inumane ori degradante ar fi lipsită de efect în practică, în pofida importanței sale fundamentale, și ar fi posibil ca în unele cazuri agenții statului să încalce drepturile celor aflați sub controlul lor cu o impunitate virtuală [*Labita împotriva Italiei* (MC), 2000, pct. 131].

114. În legătură cu cele de mai sus, Curtea a subliniat că o reacție promptă din partea autorităților în cercetarea unor acuzații grave de rele tratamente aplicate de poliție sau de agenți ai statului similari, în conformitate cu standardele art. 3, este esențială pentru a menține încrederea publicului în adeziunea la statul de drept și pentru a preveni orice aparentă complicitate la sau toleranță față de acțiuni contrare legii (*Liapin împotriva Rusiei*, 2014, pct. 139).

115. Această obligație procedurală se extinde, de asemenea, la cerința de a ancheta acuzațiile de rele tratamente aplicate de persoane fizice atunci când acestea sunt „întemeiate” [*M. și alții împotriva Italiei și Bulgariei*, 2012, pct. 100, și *X și alții împotriva Bulgariei*, (MC), 2021, pct. 184].

B. Scopul anchetei

116. Scopul principal al unei astfel de anchete este de a asigura aplicarea eficientă a legilor interne care interzic tortura și tratamentele sau pedepsele inumane sau degradante, în cauzele care implică

agenți sau organe ale statului, și de a garanta că aceștia sunt trași la răspundere în ceea ce privește relele tratamente survenite asupra unor persoane aflate în responsabilitatea acestora [*Bouyid împotriva Belgiei* (MC), 2015, pct. 117].

C. Natura și gradul de control

117. Natura și gradul de control care îndeplinesc pragul minim al eficacității anchetei depind de circumstanțele cauzei. Acestea trebuie evaluate pe baza tuturor faptelor relevante și în raport cu realitățile practice ale anchetei [*X și alții împotriva Bulgariei* (MC), 2021, pct. 190].

118. De exemplu, în cauzele în care copiii au fost potențiale victime ale abuzurilor sexuale, respectarea obligațiilor pozitive care decurg în temeiul art. 3 impune, în contextul procedurilor interne, aplicarea efectivă a dreptului copiilor ca interesul superior al acestora să primeze și de a ține seama în mod adecvat de vulnerabilitatea specială a copiilor și de nevoile specifice ale acestora. În special, obligația procedurală care decurge în temeiul art. 3 în astfel de cauze trebuie interpretată în lumina obligațiilor care rezultă din celelalte instrumente internaționale aplicabile, în special Convenția Consiliului European pentru protecția copiilor împotriva exploatării sexuale și a abuzurilor sexuale („Convenția de la Lanzarote”) [*X și alții împotriva Bulgariei* (MC), 2021, pct. 192].

D. Standardele anchetei

1. Observații preliminare

119. În *S.M. împotriva Croației* (MC), 2020, pct. 311-320, Curtea și-a rezumat jurisprudența referitoare la obligația procedurală în temeiul principiilor convergente ale art. 2, 3 și 4 din Convenție. A observat, în special, că, chiar dacă domeniul de aplicare a obligațiilor pozitive ale statului ar putea prezenta diferențe între cazurile în care tratamentul contrar Convenției a fost aplicat prin implicarea agenților statului și cazurile în care violența este aplicată de persoane fizice, cerințele procedurale sunt similare (*Sabalić împotriva Croației*, 2021, pct. 96).

120. În special, autoritățile au obligația de a acționa de îndată ce a fost depusă o plângere oficială. Cu toate acestea, chiar și în lipsa unei plângeri explicite, trebuie întreprinsă o anchetă dacă există alte indicii suficient de clare că tortura sau relele tratamente ar fi putut avea loc. Autoritățile trebuie să acționeze din oficiu de îndată ce această chestiune le este adusă în atenție (*Membrii Congregației din Gldani a Martorilor lui Iehova și alții împotriva Georgiei*, 2007, pct. 97).

121. Obligația procedurală care decurge în temeiul art. 3 continuă să se aplice în condiții dificile de securitate, inclusiv în contextul unui conflict armat. Chiar dacă faptele aflate la originea obligației de cercetare au loc într-un context de violențe generalizate și anchetatorii întâmpină obstacole și constrângeri care impun recurgerea la măsuri de cercetare mai puțin eficiente sau care întârzie cercetările, este la fel de adevărat că art. 3 impune adoptarea tuturor măsurilor rezonabile care pot asigura desfășurarea unei anchete efective și independente [*Mocanu și alții împotriva României* (MC), 2014, pct. 319].

122. În sfârșit, parametrii pentru evaluarea conformității cu cerința procedurală prevăzută la art. 3, care converg cu cei de la art. 2, sunt evaluați pe baza unei serii de parametri esențiali: caracterul adecvat al măsurilor de investigare, promptitudinea anchetei, implicarea victimei în anchetă și independența anchetei. Aceste elemente sunt interdependente și fiecare dintre ele, considerat separat, nu reprezintă un scop în sine. Acestea sunt criteriile care, considerate coroborate, permit evaluarea gradului de eficacitate al anchetei [*R.R. și R.D. împotriva Slovaciei*, 2020, pct. 178; a se vedea, de asemenea, *Mustafa Tunç și Fecire Tunç împotriva Turciei* (MC), 2015, pct. 225 în ceea ce privește art. 2].

2. Independența

123. Pentru ca ancheta să fie una efectivă, este necesar ca persoanele responsabile pentru efectuarea acesteia să fie independente de persoanele vizate. Este vorba nu numai de lipsa oricărei legături ierarhice sau instituționale, ci și de o independență practică [*Bouyid împotriva Belgiei* (MC), 2015, pct. 118].

124. În acest sens, cerințele aplicabile impun o examinare concretă a independenței întregii anchete, nu doar o evaluare abstractă. În plus, presupun nu ca persoanele și organele responsabile de anchetă să se bucure de o independență absolută, ci mai degrabă să fie suficient de independente față de persoanele și structurile a căror răspundere este posibil să fie angajată. Astfel, caracterul adecvat al gradului de independență trebuie apreciat în raport cu toate circumstanțele, care sunt în mod necesar specifice fiecărei cauze (*M.B. și alții împotriva Slovaciei*, 2021, pct. 91).

125. Curtea a constatat că ancheta în cauză a fost lipsită de independență atunci când:

- anchetatorii erau procurori militari care, asemenea inculpaților (printre care se regăseau doi generali), erau ofițeri supuși unei relații de subordonare în cadrul ierarhiei militare [*Mocanu și alții împotriva României* (MC), 2014, pct. 333];
- procurorul care conducea ancheta formulase, de asemenea, acuzațiile împotriva reclamantului și depusese cererea de arestare a reclamantului (*Boicenco împotriva Moldovei*, 2006, pct. 124);
- autoritatea de anchetă delegase o parte majoră și esențială a anchetei – identificarea autorilor presupuselor rele tratamente – aceleiași autorități ai cărei agenți se presupuneau că au săvârșit infracțiunea, după care s-a întemeiat pe constatarea sa că nu este posibilă identificarea ofițerilor de poliție în cauză, fără a lua vreo măsură suplimentară (*Najafli împotriva Azerbaidjanului*, 2012, pct. 52-54; a se vedea, de asemenea, *Bursuc împotriva României*, 2004, pct. 104, în care probele au fost colectate și martorii au fost audiați de ofițeri de poliție aparținând aceluiași corp de poliție din același oraș cu ofițerii anchetați);
- purtătorul de cuvânt al Ministerului Afacerilor Interne, care era angajatorul anchetatorului însărcinat cu ancheta, a declarat presei la trei zile după începerea anchetei penale și fără a aștepta concluziile acesteia, că reclamantul nu a fost supus la rele tratamente de către poliție și că acuzațiile acestuia nu erau adevărate (*Emin Huseynov împotriva Azerbaidjanului*, 2015, pct. 74);
- anchetatorii nu au dat dovadă de transparența și aspectul de independență necesare, dat fiind faptul că nu au luat nicio măsură independentă, ca de exemplu interogarea celui de-al doilea reclamant, a ofițerilor implicați și a martorilor oculari sau dispunerea unei expertize medico-legale a rănilor celui de-al doilea reclamant (*Đurđević împotriva Croației*, 2011, pct. 89-90);
- anchetatorii au stabilit circumstanțele cauzei penale bazându-se doar pe și fără nicio justificare pe versiunea evenimentelor oferită de ofițerii de poliție, inclusiv de presupușii făptuitori și de colegii lor implicați într-un anumit mod în evenimentele în cauză, fără să îl audieze pe reclamant sau alți martori (*Virabian împotriva Armeniei*, 2012, pct. 165-167; a se vedea, de asemenea, *Suleimanov împotriva Rusiei*, 2013, pct. 144);
- atunci când procurorul a cerut asistență din partea poliției care erau subordonați aceluiași lanț de comandă cu cel al ofițerilor anchetați (*Baranin și Vukčević împotriva Muntenegrului*, 2021, pct. 144).

126. În schimb, Curtea nu a ridicat problema independenței anchetei în următoarele circumstanțe:

- autoritatea administrativă incriminată sau angajații acesteia nu au fost implicați în cauză și nu au existat probe care să demonstreze lipsa independenței din partea acestora [*X și alții împotriva Bulgariei* (MC), 2021, pct. 207];

- ancheta a fost în special realizată nu doar de autoritățile judiciare în contextul proceselor penale, ci și de o autoritate administrativă independentă care a prezentat toate garanțiile de independență (*P.M. și F.F. împotriva Franței*, 2021, pct. 71);
- ancheta a fost efectuată de parchet, care a fost independent atât ierarhic, cât și instituțional de persoanele vizate de anchetă și a întreprins toate măsurile de anchetă și nu s-a bazat pe constatările celor care ar fi putut să nu aibă independența ierarhică sau instituțională necesară [*V.D. împotriva Croației (nr. 2)*, 2018, pct. 69].

3. Caracterul adecvat

127. Pentru a fi „efectivă”, o anchetă trebuie să fie adecvată. Aceasta înseamnă că trebuie să conducă la stabilirea faptelor, să permită să se stabilească dacă recurgerea la forță a fost justificată sau nu în circumstanțele respective, precum și să permită identificarea și – dacă este cazul – pedepsirea persoanelor răspunzătoare [*Labita împotriva Italiei* (MC), 2000, pct. 131, și *Jeronovičs împotriva Letoniei* (MC), 2016, pct. 103]. În caz contrar, interzicerea legală generală a torturii și a tratamentelor sau pedepselor inumane ori degradante ar fi lipsită de efect în practică, în pofida importanței ei fundamentale, și ar fi posibil ca în unele cazuri agenții statului să încalce drepturile celor aflați sub controlul lor cu o impunitate virtuală (*Cestaro împotriva Italiei*, pct. 204).

128. Ancheta trebuie să fie aprofundată, ceea ce înseamnă că, autoritățile trebuie să acționeze din oficiu și trebuie să facă eforturi serioase pentru a afla ce s-a întâmplat și să nu se bazeze pe concluzii pripite sau nefondate pentru a finaliza ancheta sau pentru a-și întemeia deciziile. Acestea trebuie să ia toate măsurile rezonabile de care dispun pentru a obține probele referitoare la incident, inclusiv, *inter alia*, declarații ale martorilor oculari și probe medico-legale. Orice nereguli în cadrul anchetei care afectează posibilitatea de a stabili cauza vătămării sau de a identifica persoanele răspunzătoare riscă să contravină acestei norme [*El-Masri împotriva Fostei Republici Iugoslave a Macedoniei* (MC), 2012, pct. 183].

129. Curtea a constatat că ancheta în cauză a fost lipsită de inadecvată atunci când:

- autoritățile de anchetă s-au bazat în cea mai mare parte pe declarațiile presupușilor făptuitori și ale celorlalți ofițeri de poliție, precum și pe dosarele interne ale poliției atunci când au respins alegațiile reclamantului privind relele tratamente la care a fost supus de polițiști (*M.F. împotriva Ungariei* (2017, pct. 55; a se vedea, de asemenea, *Archip împotriva României*, 2011, pct. 66-71, în care autoritățile judiciare au concluzionat fără a furniza multe detalii cu privire la circumstanțele reale și fără a examina cu atenție faptele și circumstanțele incidentului, iar autoritățile de anchetă au adoptat o abordare selectivă și oarecum inconsecventă cu privire la aprecierea probelor (pct. 66-71);
- autoritățile relevante au rămas pasive și nu au desfășurat o anchetă oficială, în ciuda alegațiilor credibile de rele tratamente aduse în atenția lor [*M.S. împotriva Croației (nr. 2)*, 2015, pct. 81-84; a se vedea, de asemenea, *Hovhannisian împotriva Armeniei*, 2018, pct. 58-59];
- unul dintre cei care a săvârșit relele tratamente nu a fost niciodată identificat și acuzat în mod oficial, în ciuda identificării sale de către reclamant (*Barovov împotriva Rusiei*, 2021, pct. 39);
- autoritățile interne nu i-au identificat și nu i-au interogat pe ofițerii de poliție din forțele speciale, mascați, fără vreo marcă de identificare sub formă de numere sau litere, care au participat la intervenția la domiciliu în cursul căreia reclamantul a pretins că a fost supus la rele tratamente (*Hristovi împotriva Bulgariei*, 2011, pct. 91);
- autoritățile relevante au săvârșit erori procedurale care au făcut ca principalul set de probe să devină inadmisibil, ceea ce a dus la blocarea procesului penal (*Maslova și Nalbandov împotriva Rusiei*, 2008, pct. 92-97).

130. În schimb, având în vedere diferitele măsuri întreprinse de autoritățile interne, Curtea nu a constatat o problemă privind caracterul adecvat al anchetei în:

- *Baklanov împotriva Ucrainei*, 2013, care privea presupusele rele tratamente și hărțuirea reclamantului în timp ce se efectua serviciul militar obligatoriu;
- *V.D. împotriva Croației (nr. 2)*, 2018, care privea noua anchetă deschisă de parchetul referitoare la acuzațiile de rele tratamente pentru care Curtea constatase anterior o încălcare a art. 3;
- *P.M. și F.F. împotriva Franței*, 2021, care privea alegațiile de rele tratamente aplicate reclamantilor de către polițiști în timpul interogatoriului și în arestul poliției.

4. Promptitudine și diligență rezonabilă

131. Art. 3 impune ca anchetele trebuie să fie prompte și să se desfășoare cu o diligență rezonabilă. Deși pot exista obstacole sau dificultăți care împiedică progresul unei anchete într-o anumită situație, răspunsul prompt al autorităților constând în anchetarea alegațiilor de rele tratamente poate fi considerat în general ca fiind esențial pentru a menține încrederea publicului în respectarea statului de drept și pentru a preveni orice aparentă complicitate la sau orice aparentă toleranță față de astfel de acțiuni nelegale [*Bouyid împotriva Belgiei* (MC), 2015, pct. 121].

132. Curtea a constatat că autoritățile naționale nu au reușit, *inter alia*, să ancheteze cu promptitudine și cu o diligență rezonabilă atunci când:

- procesele penale privind violența domestică împotriva unui minor au durat opt ani și patru luni la trei nivele de jurisdicție (*D.M.D. împotriva României*, 2017, pct. 53; a se vedea, de asemenea, *Y. împotriva Sloveniei*, 2015, pct. 99, în care s-au scurs peste șapte ani de la data la care reclamanta depusese plângerea pentru abuz sexual până la pronunțarea hotărârii în primă instanță);
- în contextul unor rele tratamente în penitenciar, procesul celor care depuseseră plângeri nu a început decât la cinci ani și opt luni după depunerea plângerilor penale, iar procedura era încă pendinte la momentul examinării cauzei în fața Curții (*Indelicato împotriva Italiei*, 2001, pct. 37);
- au existat întârzieri nejustificate în identificarea martorilor sau în înregistrarea depozițiilor acestora (*Baranin și Vukčević împotriva Muntenegrului*, 2021, pct. 142 și 11, și *Mătășaru și Savițchi împotriva Moldovei*, 2010, pct. 88 și 93);
- procesul penal a fost prelungit în mod nejustificat și a avut ca rezultat intervenția prescripției (*Angelova și Iliev împotriva Bulgariei*, 2007, pct. 101-103; a se vedea, de asemenea, *Barovov împotriva Rusiei*, 2021, pct. 39 și 42);
- la momentul faptelor, au existat întârzieri în audierea unui important specialist, în ceea ce privește indiciile clare ale existenței unor rele tratamente, precum și o lungă perioadă în care nu a fost pronunțată nicio hotărâre (*I.E. împotriva Republicii Moldova*, 2020, pct. 52);
- au existat întârzieri în colectarea de depoziții orale de la reclamanti, care erau minori și victime ale unor presupuse rele tratamente motivate rasial (*M.B. și alții împotriva Slovaciei*, 2021, pct. 82-83);
- seria de anchete și procesele penale care au urmat acuzațiilor reclamantei de atac, hărțuire, amenințări și rele tratamente – toate în contextul violenței domestice – au fost prescrise sau erau încă pendinte la mulți ani după producerea evenimentelor, din cauza pasivității autorităților (*M.S. împotriva Italiei*, 2022, pct. 141 și 150).

133. În schimb, Curtea a constatat că anchetele nu au încălcat cerința de promptitudine și de diligență rezonabilă în desfășurarea anchetelor atunci când, de exemplu:

- durata anchetei era explicabilă dată fiind amploarea anchetelor efectuate, întrucât se desfășuraseră numeroase audieri și nu mai puțin de patru expertize (*Ghedir și alții împotriva Franței*, 2015, pct. 133);
- procedura de acordare de despăgubiri a fost foarte îndelungată (15 ani), dar a stabilit faptele legate de provocarea de vătămări corporale grave reclamantei, au fost identificat persoanele vinovate și reclamantei i s-au acordat despăgubiri (*Isaieva împotriva Ucrainei*, 2018, pct. 63-66);
- în pofida complexității relative a cauzei, care a necesitat audierea câtorva martori, obținerea unui raport de expertiză și a altor probe privind incidentul, ancheta a durat în total aproximativ șase luni [*V.D. împotriva Croației (nr. 2)*, 2018, pct. 80].

5. Controlul public și participarea victimei

134. Trebuie să existe un element suficient de control public în ceea ce privește ancheta sau rezultatele acesteia pentru a garanta asumarea răspunderii în practică, dar și în teorie (*Al Nashiri împotriva României*, 2018, pct. 641 și cauzele citate).

135. În plus, victima trebuie să fie în măsură să participe efectiv la anchetă [*Bouyid împotriva Belgiei* (MC), 2015, pct. 122, și *X și alții împotriva Bulgariei* (MC), 2021, pct. 189]. Cu toate acestea, dezvăluirea sau publicarea rapoartelor poliției și a materialelor anchetei poate avea ca rezultat publicarea de date sensibile, cu efecte negative asupra persoanelor sau asupra altor anchete. Prin urmare, nu se poate considera o condiție automată ca victimei sau rudelor acesteia să i se acorde accesul la anchetă pe măsură ce progresează. Accesul necesar la dosar poate fi acordat în alte etape ale procedurii disponibile, iar autoritățile de anchetă nu sunt obligate să dea curs niciunei cereri de efectuare a unui act procedural care poate fi formulată în timpul anchetei (*Stevan Petrović împotriva Serbiei*, 2021, pct. 109).

136. Curtea a constatat că ancheta nu a fost suficient de accesibilă pentru victimă sau că nu a permis un control public adecvat atunci când:

- anchetatorul nu a audiat victimele în persoană sau nu a menționat versiunea lor asupra evenimentelor în deciziile care nici măcar nu le-au fost notificate acestora (*Dedovski și alții împotriva Rusiei*, 2008, pct. 92);
- în dreptul intern nu exista nicio procedură specifică care să permită accesul la dosar în etapele preliminare procesului și, în special, să enumere motivele de refuz și de acordare a accesului, măsura în care reclamantul poate avea acces, termenele de examinare a cererilor relevante și acordarea accesului la dosar (*Oleksii Mihailovici Zaharkin împotriva Ucrainei*, 2010, pct. 73);
- autoritățile au ascuns în mod constant informații cu privire la deciziile lor sau au amânat considerabil furnizarea unor astfel de informații către reclamant, contrar cerințelor explicite ale dreptului intern (*Cernega și alții împotriva Ucrainei*, 2019, pct. 166).

137. În schimb, Curtea nu a constatat nicio problemă privind controlul public sau participarea victimei atunci când acesteia i-au fost furnizate informații adecvate și acces la dosar, oferindu-i posibilitatea de a indica faptele și de a propune probe care trebuie colectate în contextul anchetei [*V.D. împotriva Croației (nr. 2)*, 2018, pct. 78].

E. Aspecte legate de urmărirea penală, sancțiuni și despăgubiri

138. Curtea a subliniat că obligația de a efectua o anchetă efectivă constituie o obligație de mijloace, nu una de rezultat [*X și alții împotriva Bulgariei* (MC), 2021, pct. 186]. În plus, atunci când ancheta oficială a condus la inițierea de procese în fața instanțelor naționale, procedurile în ansamblu, inclusiv în faza de judecată, trebuie să îndeplinească cerințele de la art. 3 din Convenție. Printre

acestea se numără sancțiunile impuse la finalul acestor proceduri. Deși nu există nicio obligație absolută ca toate urmărirea penale să aibă ca rezultat condamnarea sau pronunțarea unei anumite sentințe, instanțele naționale nu pot fi, indiferent de circumstanțe, pregătite să permită ca atacuri grave la adresa integrității fizice sau psihice să rămână nepedepsite sau ca infracțiuni grave să fie pedepsite prin pedepse excesiv de ușoare. Prin urmare, este important să se verifice dacă și în ce măsură s-ar putea considera că instanțele au supus cauza unui control atent, astfel încât efectul disuasiv al sistemului juridic în vigoare și importanța rolului pe care acesta trebuie să îl joace în prevenirea încălcărilor în ceea ce privește interzicerea relor tratamente să nu fie subminat (*Sabalić împotriva Croației*, 2021, pct. 97).

139. Rezultă că, deși acordă autorităților naționale și instanțelor o libertate substanțială în alegerea sancțiunilor adecvate pentru actele de rele tratamente, Curtea trebuie să exercite un anumit control și să intervină în cazurile de disproporție vădită între gravitatea actului și pedeapsa impusă (*Miumiun împotriva Bulgariei*, 2015, pct. 67).

140. În legătură cu aceasta, pentru ca o anchetă să fie efectivă în practică, este o condiție prealabilă ca statul să adopte dispoziții penale care să sancționeze practicile care contravin art. 3 (*Cestaro împotriva Italiei*, 2015, pct. 209).

141. În cazul în care agenții statului sunt trimiși în judecată pentru săvârșirea unor infracțiuni care implică rele tratamente, este important ca aceștia să fie suspendați din funcțiile lor pe durata anchetării sau a procesului și să fie demisi în cazul condamnării [*Gäfgen împotriva Germaniei* (MC), 2010, pct. 125; *Barovov împotriva Rusiei*, 2021, pct. 43].

142. Curtea a hotărât, de asemenea, că în cauzele care privesc tortura sau rele tratamente aplicate de agenți ai statului, procesele penale nu ar trebui să se încheie ca urmare a intervenției prescripției, așa cum amnistia și grațierea nu ar trebui să fie tolerate în acest domeniu. În plus, modul în care este aplicată prescripția ar trebui să fie compatibil cu cerințele Convenției. Prin urmare, este dificil să fie acceptate termene de prescripție inflexibile, care să nu admită nicio excepție [*Mocanu și alții împotriva României* (MC), 2014, pct. 326]. Acest principiu a fost extins și la actele de violență săvârșite de persoane fizice, în special atunci când acestea privesc la încălcări grave ale drepturilor fundamentale ale omului (*Pulfer împotriva Albaniei*, 2018, pct. 83, în contextul unei agresiuni fizice; *E.G. împotriva Republicii Moldova*, 2021, pct. 43, în contextul unei agresiuni sexuale, și *M.S. împotriva Italiei*, 2022, pct. 144, în contextul unor violențe domestice).

143. Astfel, Curtea a constatat o încălcare a art. 3 sub aspectul său procedural în cauzele în care intervenția prescripției a fost cauzată de incapacitatea autorităților de a acționa prompt și cu precauție sau în cauzele în care trimiterea în judecată a fost prescrisă din cauza calificării inadecvate de către autoritățile naționale a actelor de tortură sau a altor forme de rele tratamente ca fiind infracțiuni mai puțin grave, fapt care a condus la termene mai scurte de prescripție și a permis făptuitorului să evite tragerea la răspundere penală [*Aviz consultativ privind aplicabilitatea prescripției în cazul urmăririi penale, al condamnării și al sancțiunilor aplicate pentru o infracțiune care constituie, pe fond, un act de tortură* (MC), pct. 61-62, 2022].

144. În sfârșit, în caz de rele tratamente deliberate aplicate de reprezentanții statului cu încălcarea art. 3, Curtea consideră în mod constant că se impun două măsuri pentru a acorda o reparație suficientă. În primul rând, autoritățile statului trebuie să realizeze o anchetă profundă și eficientă care să poată conduce la identificarea și pedepsirea celor responsabili. În al doilea rând, reclamantul trebuie, după caz, să primească o reparație sau, cel puțin, posibilitatea să ceară și să obțină o reparație pentru prejudiciul suferit de reclamant ca urmare a relor tratamente [*Gäfgen împotriva Germaniei* (MC), 2010, pct. 116; *Račakov împotriva Rusiei*, 2015, pct. 50].

F. Anchetarea infracțiunilor motivate de ură

145. Curtea a subliniat cerința specifică de a lansa o anchetă în cazul unei agresiuni cu conotații rasiste care să fie realizată cu diligență și imparțialitate, având în vedere necesitatea de a reafirma în permanență condamnarea rasismului de către societate, pentru a menține încrederea minorităților în capacitatea autorităților de a le proteja de amenințarea violențelor rasiste (*Antaiev și alții împotriva Rusiei*, 2014, pct. 110).

146. În plus, atunci când sunt anchetate incidente violente declanșate de persoane suspectate de atitudini rasiste, autoritățile statului trebuie să ia toate măsurile rezonabile pentru a stabili dacă au existat motive rasiste și dacă sentimentele de ură sau prejudecățile bazate pe originea etnică a unei persoane au jucat un rol în evenimentele în cauză. Examinarea cazurilor de violență și brutalitate care au o motivație rasială de pe o poziție de egalitate cu cauzele în care lipsește orice conotație rasistă ar însemna să se ignore natura specifică a unor acte cu efecte deosebit de destructive pentru drepturile fundamentale ale omului (*Abdu împotriva Bulgariei*, 2014, pct. 44). Obligația respectivă face parte din responsabilitatea care revine statelor în temeiul art. 14 din Convenție, coroborată cu art. 3, dar constituie și un aspect al obligațiilor procedurale care decurg din art. 3 din Convenție (*M.F. împotriva Ungariei*, 2017, pct. 73). Se aplică, de asemenea, în cazul în care un anumit tip de tratament incompatibil cu art. 3 este aplicat de o persoană fizică (*Abdu împotriva Bulgariei*, 2014, pct. 44).

147. În plus, o astfel de anchetă privește nu numai acte de violență motivate de situația personală sau caracteristicile, reale sau percepute, ale unei victime, ci și la acte de violență bazate pe asocierea sau afilierea, reală sau prezumată, a unei victime cu o altă persoană care are sau se presupune că are un anumit statut sau o caracteristică protejată (*Škorjanec împotriva Croației*, 2017, pct. 56).

148. Este adevărat că probarea unei motivații rasiale este adesea extrem de dificilă în practică. Obligația statului pârât de a ancheta posibilele conotații rasiste ale unui act de violență reprezintă o obligație de a depune toate eforturile și nu este absolută. Autoritățile trebuie să facă ceea ce este rezonabil în circumstanțele date pentru a colecta și a asigura probele, să exploreze toate mijloacele practice pentru a descoperi adevărul și pentru a pronunța decizii pe deplin motivate, imparțiale și obiective, fără să omită faptele suspecte care ar putea oferi indiciile unor violențe care au o motivație rasială (*Antaiev și alții împotriva Rusiei*, 2014, pct. 122).

149. Aceleași considerente apar și în cazul violenței care rezultă, de exemplu, din intoleranța religioasă sau din violența motivată de discriminarea pe motive de gen sau orientare sexuală (*Sabalić împotriva Croației*, 2021, pct. 94).

150. Informații mai detaliate pot fi găsite în *Ghid de jurisprudență privind art. 14 și art. 1 din Protocolul nr. 12 – Interzicerea discriminării*.

G. Obligații procedurale în contexte transfrontaliere

151. Cerința legată de caracterul efectiv al anchetei penale poate include, în anumite circumstanțe, obligația autorităților de anchetă de a coopera cu autoritățile altui stat, ceea ce implică obligația de a solicita sau de a oferi asistență. Natura și domeniul de aplicare al acestor obligații vor depinde în mod inevitabil de circumstanțele fiecărei cauze, de exemplu, dacă principalele elemente de probă sunt localizate pe teritoriul statului contractant în cauză sau dacă suspectii s-au refugiat pe teritoriul acestuia. Aceasta înseamnă că statele în cauză trebuie să ia toate măsurile rezonabile pe care le pot lua pentru a coopera unele cu celelalte, epuizând cu bună-credință posibilitățile pe care le au la dispoziție în temeiul instrumentelor internaționale aplicabile în ceea ce privește asistența judiciară reciprocă și cooperarea în materie penală. Deși Curtea nu are competența de a supraveghea respectarea tratatelor sau obligațiilor internaționale, altele decât Convenția, verifică, în mod normal, în acest context dacă statul pârât s-a folosit de posibilitățile disponibile în temeiul acestor instrumente [*X și alții împotriva Bulgariei* (MC), 2021, pct. 19].

H. Renașterea unor obligații procedurale

152. O obligație procedurală poate să renască în urma unei noi evoluții, odată cu descoperirea de noi probe sau informații care să pună la îndoială rezultatele unei anchete sau ale unui proces care au avut loc anterior [a se vedea *Egmez împotriva Ciprului* (dec.), 2012, pct. 63]. Natura și domeniul de aplicare a oricărei anchete ulterioare impuse de obligația procedurală depind în mod inevitabil de circumstanțele fiecărei cauze în parte și pot fi destul de diferite față de ceea ce se așteaptă imediat după producerea relelor tratamente [*Jeronovičs împotriva Letoniei* (MC), 2016, pct. 107].

Lista cauzelor citate

Jurisprudența citată în prezentul ghid face trimitere la hotărâri sau decizii pronunțate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului, precum și la decizii sau rapoarte ale Comisiei Europene a Drepturilor Omului.

Dacă nu se specifică altfel după denumirea cauzei, referința citată este cea a unei hotărâri pe fond, pronunțată de o Cameră a Curții. Abrevierea „(dec.)” arată că citatul este dintr-o decizie a Curții, iar „(MC)” arată că respectiva cauză a fost examinată de Marea Cameră.

Hyperlink-urile aferente cauzelor citate în versiunea electronică a ghidului fac trimitere la baza de date HUDOC (<http://hudoc.echr.coe.int>) care oferă acces la jurisprudența Curții (hotărâri și decizii pronunțate de Marea Cameră, de Cameră și de Comitet; cauze comunicate, avize consultative și rezumatele juridice extrase din Nota de informare privind jurisprudența), precum și la cea a Comisiei (decizii și rapoarte) și la rezoluțiile Comitetului de Miniștri.

Curtea pronunță hotărârile și deciziile sale în limba engleză sau franceză, cele două limbi oficiale ale acesteia. Baza de date HUDOC oferă, de asemenea, acces la traduceri ale unor cauze importante ale Curții în peste 30 de limbi neoficiale. În plus, include linkuri către aproximativ o sută de culegeri de jurisprudență online, elaborate de terți.

—A—

A împotriva Rusiei, nr. 37735/09, 12 noiembrie 2019
A. împotriva Regatului Unit, 23 septembrie 1998, *Culegere de hotărâri și decizii 1998-VI*
A și B împotriva Croației, nr. 7144/15, 20 iunie 2019
A. și alții împotriva Regatului Unit (MC), nr. 3455/05, CEDO 2009
A.L.(X.W.) împotriva Rusiei, nr. 44095/14, 29 octombrie 2015
A.P. împotriva Slovaciei, nr. 10465/17, 28 ianuarie 2020
A.P., Garçon și Nicot împotriva Franței, nr. 79885/12 și alte 2 cereri, 6 aprilie 2017
Abdu împotriva Bulgariei, nr. 26827/08, 11 martie 2014
Abdiuşeva și alții împotriva Rusiei, nr. 58502/11 și alte 2 cereri, 26 noiembrie 2019
Abu Zubaydah împotriva Lituaniei, nr. 46454/11, 31 mai 2018
Aggerholm împotriva Danemarcei, nr. 45439/18, 15 septembrie 2020
Aghdgomelashvili și Japaridze împotriva Georgiei, nr. 7224/11, 8 octombrie 2020
Akkad împotriva Turciei, nr. 1557/19, 21 iunie 2022
Akkum împotriva Turciei, nr. 21894/93, CEDO 2005-II (extrase)
Akpınar și Altun împotriva Turciei, nr. 56760/00, 27 februarie 2007
Aksoy împotriva Turciei, 18 decembrie 1996, *Culegere de hotărâri și decizii 1996-VI*
Ali Güneş împotriva Turciei, nr. 9829/07, 10 aprilie 2012
Al Nashiri împotriva Poloniei, nr. 28761/11, 24 iulie 2014
Al Nashiri împotriva României, nr. 33234/12, 31 mai 2018
Al-Saadoon și Mufdhi împotriva Regatului Unit, nr. 61498/08, CEDO 2010
Ananiev și alții împotriva Rusiei, nr. 42525/07 și 60800/08, 10 ianuarie 2012
Angelova și Iliev împotriva Bulgariei, nr. 55523/00, 26 iulie 2007
Anjelo Georgiev și alții împotriva Bulgariei, nr. 51284/09, 30 septembrie 2014
Antaiev și alții împotriva Rusiei, nr. 37966/07, 3 iulie 2014
Archip împotriva României, nr. 49608/08, 27 septembrie 2011
Assenov și alții împotriva Bulgariei, 28 octombrie 1998, *Culegere de hotărâri și decizii 1998-VIII*

Association Innocence en Danger și Association Enfance et Partage v. France, nr. 15343/15 și 16806/15, 4 iunie 2020

Aswat împotriva Regatului Unit, nr. 17299/12, 16 aprilie 2013

Aviz consultativ privind aplicabilitatea statutului de prescripție în cazul urmării penale, al condamnării și al sancțiunilor aplicate pentru o infracțiune care constituie, pe fond, un act de tortură (MC), cererea nr. P16-2021-001, Curtea de Casație a Armeniei, 26 aprilie 2022

Aydın împotriva Turciei, 25 septembrie 1997, *Culegere de hotărâri și decizii* 1997-VI

—B—

Babar Ahmad și alții împotriva Regatului Unit, nr. 24027/07 și alte 4 cereri, 10 aprilie 2012

Baklanov împotriva Ucrainei, nr. 44425/08, 24 octombrie 2013

Baranin și Vukčević împotriva Muntenegrului, nr. 24655/18 și 24656/18, 11 martie 2021

Barovov împotriva Rusiei, nr. 9183/09, 15 iunie 2021

Barbotin împotriva Franței, nr. 25338/16, 19 noiembrie 2020

Barta împotriva Ungariei, nr. 26137/04, 10 aprilie 2007

Batalini împotriva Rusiei, nr. 10060/07, 23 iulie 2015

Batı și alții împotriva Turciei, nr. 33097/96 și 57834/00, CEDO 2004-IV (extrase)].

Beganović împotriva Croației, nr. 46423/06, 25 iunie 2009

Berliński împotriva Poloniei, nr. 27715/95 și 30209/96, 20 iunie 2002

Blohin împotriva Rusiei(MC), nr. 47152/06, 23 martie 2016

Boicenco împotriva Moldovei, nr. 41088/05, 11 iulie 2006

Boukrourou și alții împotriva Franței, nr. 30059/15, 16 noiembrie 2017

Bouyid împotriva Belgiei (MC), nr. 23380/09, CEDO 2015

Burlia și alții împotriva Ucrainei, nr. 3289/10, 6 noiembrie 2018

Bursuc împotriva României, nr. 42066/98, 12 octombrie 2004

Buturugă împotriva României, nr. 56867/15, 11 februarie 2020

—C—

Cangöz și alții împotriva Turciei, nr. 7469/06, 26 aprilie 2016

Castellani împotriva Franței, nr. 43207/16, 30 aprilie 2020

Cazan împotriva României, nr. 30050/12, 5 aprilie 2016

Cestaro împotriva Italiei, nr. 6884/11, 7 aprilie 2015

Cember împotriva Rusiei, nr. 7188/03, CEDO 2008

Cernega și alții împotriva Ucrainei, nr. 74768/10, 18 iunie 2019

Ciorap împotriva Moldovei, nr. 12066/02, 19 iunie 2007

Comorașu împotriva României, nr. 16270/12, 31 mai 2016

Cipru împotriva Turciei (MC), nr. 25781/94, CEDO 2001-IV

—D—

D.F. împotriva Letoniei, nr. 11160/07, 29 octombrie 2013

D.M.D. împotriva României, nr. 23022/13, 3 octombrie 2017

D.P. și J.C. împotriva Regatului Unit, nr. 38719/97, 10 octombrie 2002

Daşlık împotriva Turciei, nr. 38305/07, 13 iunie 2017

Dedovski și alții împotriva Rusiei, nr. 7178/03, CEDO 2008 (extrase)

Dembele împotriva Elveției, nr. 74010/11, 24 septembrie 2013

Đorđević împotriva Croației, nr. 41526/10, CEDO 2012

Đurđević împotriva Croației, nr. 52442/09, CEDO 2011 (extrase)
Dvořáček împotriva Republicii Cehe, nr. 12927/13, 6 noiembrie 2014

—E—

E.G. împotriva Republicii Moldova, nr. 37882/13, 13 aprilie 2021
Egmez împotriva Ciprului (dec.), nr. 12214/071, 18 septembrie 2012
Elberte împotriva Letoniei, nr. 61243/08, CEDO 2015
El-Masri împotriva Fostei Republici Iugoslave a Macedoniei (MC), nr. 39630/09, CEDO 2012
Emin Huseynov împotriva Azerbaidjanului, nr. 59135/09, 7 mai 2015
Enea împotriva Italiei (MC), nr. 74912/01, CEDO 2009
Enzile Özdemir împotriva Turciei, nr. 54169/00, 8 ianuarie 2008
Erdal Aslan împotriva Turciei, nr. 25060/02 și 1705/03, 2 decembrie 2008

—F—

Filippovi împotriva Rusiei, nr. 19355/09, 22 martie 2022

—G—

Gäfgen împotriva Germaniei (MC), nr. 22978/05, CEDO 2010
Georgel și Georgeta Stoicescu împotriva României, nr. 9718/03, 26 iulie 2011
Georgia împotriva Rusiei (I) (MC), nr. 13255/07, CEDO 2014 (extrase)
Georgia împotriva Rusiei (II) (MC) (fond), nr. 38263/08, 21 ianuarie 2021
Ghedir și alții împotriva Franței, nr. 20579/12, 16 iulie 2015
Grupul de Sprijin al Inițiativelor Femeilor (Women's Initiatives Supporting Group - WISG) și alții împotriva Georgiei, nr. 73204/13 și 74959/13, 16 decembrie 2021
Gorobet împotriva Moldovei, nr. 30951/10, 11 octombrie 2011
Gutsanovi împotriva Bulgariei, nr. 34529/10, CEDO 2013 (extrase)

—H—

Harkins și Edwards împotriva Regatului Unit, nr. 9146/07 și 32650/07, 17 ianuarie 2012
Hadjialiev și alții împotriva Rusiei, nr. 3013/04, 6 noiembrie 2008
Hasan İlhan împotriva Turciei, nr. 22494/93, 9 noiembrie 2004
Hasanov și Rahmanov împotriva Rusiei (MC), nr. 28492/15 și 49975/15, 29 aprilie 2022
Herczegfalvy împotriva Austriei, 24 septembrie 1992, seria A nr. 244
Hristovi împotriva Bulgariei, nr. 42697/05, 11 octombrie 2011
Hristozov și alții împotriva Bulgariei, nr. 47039/11 și 358/12, CEDO 2012 (extrase)
Hovhannisian împotriva Armeniei, nr. 18419/13, 19 iulie 2018
Hudorovič și alții împotriva Sloveniei, nr. 24816/14 și 25140/14, 10 martie 2020
Hutchinson împotriva Regatului Unit (MC), nr. 57592/08, 17 ianuarie 2017

—I—

I.C. împotriva României, nr. 36934/08, 24 mai 2016
I.E. împotriva Republicii Moldova, nr. 45422/13, 26 mai 2020

Iankov împotriva Bulgariei, nr. 39084/97, CEDO 2003-XII (extrase)
Iaroslav Belousov împotriva Rusiei, nr. 2653/13 și 60980/14, 4 octombrie 2016
Iotova împotriva Bulgariei, nr. 43606/04, 23 octombrie 2012
Iatsenko împotriva Ucrainei, nr. 75345/01, 16 februarie 2012
Idalov împotriva Rusiei (MC), nr. 5826/03, 22 mai 2012
Identoba și alții împotriva Georgiei, nr. 73235/12, 12 mai 2015
Ilașcu și alții împotriva Moldovei și Rusiei (MC), nr. 48787/99, CEDO 2004-VII
Îlhan împotriva Turciei (MC), nr. 22277/93, CEDO 2000-VII
Ilias și Ahmed împotriva Ungariei (MC), nr. 47287/15, 21 noiembrie 2019
Ilievi și Ganchevi împotriva Bulgariei, nr. 69154/11 și 69163/11, 8 iunie 2021
Îltümür Ozan și alții împotriva Turciei, nr. 38949/09, 16 februarie 2021
Imakaieva împotriva Rusiei, nr. 7615/02, CEDO 2006-XIII (extrase)
Indelicato împotriva Italiei, nr. 31143/96, 18 octombrie 2001
Ioan Pop și alții împotriva României, nr. 52924/09, 6 decembrie 2016
Irlanda împotriva Regatului Unit, 18 ianuarie 1978, seria A nr. 25
Irlanda împotriva Regatului Unit (revizuire), nr. 5310/71, 20 martie 2018
Irina Smirnova împotriva Ucrainei, nr. 1870/05, 13 octombrie 2016
Isaieva împotriva Ucrainei, nr. 35523/06, 4 decembrie 2018
Iwańczuk împotriva Poloniei, nr. 25196/94, 15 noiembrie 2001
İzci împotriva Turciei, nr. 42606/05, 23 iulie 2013

—J—

J.M. împotriva Franței, nr. 71670/14, 5 decembrie 2019
Jalloh împotriva Germaniei (MC), nr. 54810/00, CEDO 2006-IX
Janowiec și alții împotriva Rusiei (MC), nr. 55508/07 și 29520/09, CEDO 2013
Jeronovičs împotriva Letoniei (MC), nr. 44898/10, 5 iulie 2016

—K—

Kagirov împotriva Rusiei, nr. 36367/09, 23 aprilie 2015
Kanciał împotriva Poloniei, nr. 37023/13, 23 mai 2019
Kalașnikov împotriva Rusiei, nr. 47095/99, CEDO 2002-VI
Karacențev împotriva Rusiei, nr. 23229/11, 17 aprilie 2018
Karacențev împotriva Rusiei, nr. 31305/09, 12 martie 2015
Khan împotriva Franței, nr. 12267/16, 28 februarie 2019
Khlaifia și alții împotriva Italiei (MC), nr. 16483/12, CEDO 2016 (extrase)
Korneikova și Korneikov împotriva Ucrainei, nr. 56660/12, 24 martie 2016
Krsmanović împotriva Serbiei, nr. 19796/14, 19 decembrie 2017
Kudła împotriva Poloniei (MC), nr. 30210/96, CEDO 2000-XI
Kurt împotriva Austriei (MC), nr. 62903/15, 15 iunie 2021

—L—

Labita împotriva Italiei (MC), nr. 26772/95, CEDO 2000-IV
López Ostra împotriva Spaniei, 9 decembrie 1994, seria A nr. 303-C
Luțenko și Verbițki împotriva Ucrainei, nr. 12482/14 și 39800/14, 21 ianuarie 2021
Liapin împotriva Rusiei, nr. 46956/09, 24 iulie 2014

—M—

M. și M. împotriva Croației, nr. 10161/13, CEDO 2015 (extrase)
M.B. și alții împotriva Slovaciei, nr. 45322/17, 1 aprilie 2021
M.C. împotriva Bulgariei, nr. 39272/98, CEDO 2003-XII
M.F. împotriva Ungariei, nr. 45855/12, 31 octombrie 2017
M.G.C. împotriva României, nr. 61495/11, 15 martie 2016
M.K. și alții împotriva Poloniei, nr. 40503/17 și alte 2 cereri, 23 iulie 2020
M.P. și alții împotriva Bulgariei, nr. 22457/08, 15 noiembrie 2011
M.S. împotriva Croației (nr. 2), nr. 75450/12, 19 februarie 2015
M.S. împotriva Italiei, nr. 32715/19, 7 iulie 2022
M.S.S. împotriva Belgiei și Greciei (MC), nr. 30696/09, CEDO 2011
Mafalani împotriva Croației, nr. 32325/13, 9 iulie 2015
Makaratzis împotriva Greciei (MC), nr. 50385/99, CEDO 2004-XI
Marguš împotriva Croației (MC), nr. 4455/10, CEDO 2014 (extrase)
Maslova și Nalbandov împotriva Rusiei, nr. 839/02, 24 ianuarie 2008
Mătășaru și Savițchi împotriva Moldovei, nr. 38281/08, 2 noiembrie 2010
Membrii Congregației din Gldani a Martorilor lui Iehova și alții împotriva Georgiei, nr. 71156/01, 3 mai 2007
Milanović împotriva Serbiei, nr. 44614/07, 14 decembrie 2010
Mocanu și alții împotriva României (MC), nr. 10865/09 și alte două cereri, CEDO 2014 (extrase)
Mozer împotriva Moldovei și Rusiei (MC), nr. 11138/10, 23 februarie 2016
Mubilanzila Mayeka și Kaniki Mitunga împotriva Belgiei, nr. 13178/03, CEDO 2006-XI
Murray împotriva Țărilor de Jos (MC), nr. 10511/10, 26 aprilie 2016
Muršić împotriva Croației (MC), nr. 7334/13, CEDO 2016
Musaiev și alții împotriva Rusiei, nr. 57941/00 și alte 2 cereri, 26 iulie 2007
Mustafa Tunç și Fecire Tunç împotriva Turciei (MC), nr. 24014/05, 14 aprilie 2015
Miumiun împotriva Bulgariei, nr. 67258/13, 3 noiembrie 2015

—N—

N.B. împotriva Slovaciei, nr. 29518/10, 12 iunie 2012
N.Ç. împotriva Turciei, nr. 40591/11, 9 februarie 2021
N.H. și alții împotriva Franței, nr. 28820/13 și alte 2 cereri, 2 iulie 2020
N.P. și N.I. împotriva Bulgariei (dec.), nr. 72226/11, 3 mai 2016
Najaflı împotriva Azerbaidjanului, nr. 2594/07, 2 octombrie 2012
Naoumenko împotriva Ucrainei, nr. 42023/98, 10 februarie 2004
Necdet Bulut împotriva Turciei, nr. 77092/01, 20 noiembrie 2007
Neşkov și alții împotriva Bulgariei, nr. 36925/10 și alte 5 cereri, 27 ianuarie 2015
Nesibe Haran împotriva Turciei, nr. 28299/95, 6 octombrie 2005
Nevmerjički împotriva Ucrainei, nr. 54825/00, CEDO 2005-II (extrase)
Nicolae Virgiliu Tănase împotriva României (MC), nr. 41720/13, 25 iunie 2019

—O—

Oganezova împotriva Armeniei, nr. 71367/12 și 72961/12, 17 mai 2022
O'Keefe împotriva Irlandei (MC), nr. 35810/09, CEDO 2014 (extrase)
Okkali împotriva Turciei, nr. 52067/99, CEDO 2006-XII (extrase)
Oleksii Mihailovici Zaharkin împotriva Ucrainei, nr. 1727/04, 24 iunie 2010
Öneryıldız împotriva Turciei (MC), nr. 48939/99, CEDO 2004-XII

Opuz împotriva Turciei, nr. 33401/02, CEDO 2009
Orhan împotriva Turciei, nr. 25656/94, 18 iunie 2002
Oya Ataman împotriva Turciei, nr. 74552/01, CEDO 2006-XIV

—P—

P.M. și F.F. împotriva Franței, nr. 60324/15 și 60335/15, 18 februarie 2021
Pantea împotriva României, nr. 33343/96, CEDO 2003-VI (extrase)
Petrosyan împotriva Azerbaidjanului, nr. 32427/16, 4 noiembrie 2021
Portu Juanenea și Sarasola Yarzabal împotriva Spaniei, nr. 1653/13, 13 februarie 2018
Pranjić-M-Lukić împotriva Bosniei și Herțegovinei, nr. 4938/16, 2 iunie 2020
Premisini împotriva Rusiei, nr. 44973/04, 10 februarie 2011
Pulfer împotriva Albaniei, nr. 31959/13, 20 noiembrie 2018

—R—

R.B. împotriva Estoniei, nr. 22597/16, 22 iunie 2021
R.R. împotriva Poloniei, nr. 27617/04, CEDO 2011 (extrase)
R.R. și R.D. împotriva Slovaciei, nr. 20649/18, 1 septembrie 2020
R.S. împotriva Ungariei, nr. 65290/14, 2 iulie 2019
Rachwalski și Ferenc împotriva Poloniei, nr. 47709/99, 28 July 2009
Ramirez Sanchez împotriva Franței (MC), nr. 59450/00, CEDO 2006-IX
Raninen împotriva Finlandei, 16 decembrie 1997, *Culegere de hotărâri și decizii* 1997-VIII
Rațakov împotriva Rusiei, nr. 57519/09, 5 februarie 2015
Rodić și alții împotriva Bosniei și Herțegovinei, nr. 22893/05, 27 mai 2008
Rooman împotriva Belgiei (MC), nr. 18052/11, 31 ianuarie 2019
Roth împotriva Germaniei, nr. 6780/18 și 30776/18, 22 octombrie 2020

—S—

S.M. împotriva Croației, nr. 60561/14, 25 iunie 2020
Sabalić împotriva Croației, nr. 50231/13, 14 ianuarie 2021
Sakir împotriva Greciei, nr. 48475/09, 24 martie 2016
Salahov și Islamova împotriva Ucrainei, nr. 28005/08, 14 martie 2013
Salman împotriva Turciei (MC), nr. 21986/93, CEDO 2000-VII
Satibalova și alții împotriva Rusiei, nr. 79947/12, 30 iunie 2020
Savran împotriva Danemarcei (MC), nr. 57467/15, 7 decembrie 2021
Schmidt împotriva Germaniei (dec.), nr. 32352/02, 5 ianuarie 2006
Selçuk și Asker împotriva Turciei, 24 aprilie 1998, *Culegere de hotărâri și decizii* 1998-II
Selmouni împotriva Franței (MC), nr. 25803/94, CEDO 1999-V
Semache împotriva Franței, nr. 36083/16, 21 iunie 2018
Šilih împotriva Sloveniei (MC), nr. 71463/01, 9 aprilie 2009
Simeonovi împotriva Bulgariei (MC), nr. 21980/04, 12 mai 2017
Škorjanec împotriva Croației, nr. 25536/14, 28 martie 2017
Sliusarev împotriva Rusiei, nr. 60333/00, 20 aprilie 2010
Smith și Grady împotriva Regatului Unit, nr. 33985/96 și 33986/96, CEDO 1999-I
Soare și alții împotriva României, nr. 24329/02, 22 februarie 2011
Soering împotriva Regatului Unit, 7 iulie 1989, seria A nr. 161
Stanimirović împotriva Serbiei, nr. 26088/06, 18 octombrie 2011

Stefanou împotriva Greciei, nr. 2954/07, 22 aprilie 2010
Stevan Petrović împotriva Serbiei, nr. 6097/16 și 28999/19, 20 aprilie 2021
Strazimiri împotriva Albaniei, nr. 34602/16, 21 ianuarie 2020
Suleimanov împotriva Rusiei, nr. 32501/11, 22 ianuarie 2013
Svinarenko și Sliadnev împotriva Rusiei (MC), nr. 32541/08 și 43441/08, pct. 103, CEDO 2014
(extrase)

—Ş—

Şamaiev și alții împotriva Georgiei și Rusiei, nr. 36378/02, CEDO 2005-III
Şlikov și alții împotriva Rusiei, nr. 78638/11 și alte 3 cereri, 19 ianuarie 2021
Şmorgunov și alții împotriva Bulgariei, nr. 15367/14 și alte 13 cereri, 21 ianuarie 2021

—T—

T. împotriva Regatului Unit (MC), nr. 24724/94, 16 decembrie 1999
T.M. și C.M. împotriva Republicii Moldova, nr. 26608/11, 28 ianuarie 2014
Tabesh împotriva Greciei, nr. 8256/07, 26 noiembrie 2009
Tali împotriva Estoniei, nr. 66393/10, 13 februarie 2014
Talpis împotriva Italiei, nr. 41237/14, 2 martie 2017
Tarak și Depe împotriva Turciei, nr. 70472/12, 9 aprilie 2019
Taştan împotriva Turciei, nr. 63748/00, 4 martie 2008
Trévalec împotriva Belgiei, nr. 30812/07, 14 iunie 2011
Tunikova și alții împotriva Rusiei, nr. 55974/16 și alte 3 cereri, 14 decembrie 2021
Tyler împotriva Regatului Unit, 25 aprilie 1978, seria A nr. 26

—V—

V. împotriva Regatului Unit (MC), nr. 24888/94, CEDO 1999-IX
V.C. împotriva Slovaciei, nr. 18968/07, CEDO 2011 (extrase)
V.D. împotriva Croației (nr. 2), nr. 19421/15, 15 noiembrie 2018
V.K. împotriva Rusiei, nr. 68059/13, 7 martie 2017
Valašinas împotriva Lituaniei, nr. 44558/98, CEDO 2001-VIII
Varnava și alții împotriva Turciei (MC), nr. 16064/90 și alte 8 cereri, CEDO 2009
Vincent împotriva Franței, nr. 6253/03, 24 octombrie 2006
Vinter și alții (MC), nr. 66069/09 și alte două cereri, CEDO 2013 (extrase)
Virabian împotriva Armeniei, nr. 40094/05, 2 octombrie 2012
Virgiliu Tănase împotriva României (MC), nr. 41720/13, 25 iunie 2019
Vladimir Romanov împotriva Rusiei, nr. 41461/02, 24 iulie 2008
Volodina împotriva Rusiei, nr. 41261/17, 9 iulie 2019

—W—

Wainwright împotriva Regatului Unit, nr. 12350/04, CEDO 2006-X
Wieser împotriva Austriei, nr. 2293/03, 22 februarie 2007
Willcox și Hurford împotriva Regatului Unit (dec.), nr. 43759/10 și 43771/12, CEDO 2013

—X—

X și alții împotriva Bulgariei (MC), nr. 22457/16, 2 februarie 2021

—Y—

Y împotriva Bulgariei, nr. 41990/18, 20 februarie 2020

Y. împotriva Sloveniei, nr. 41107/10, CEDO 2015 (extrase)

—Z—

Z și alții împotriva Regatului Unit (MC), nr. 29392/95, CEDO 2001-V

Z.A. și alții împotriva Rusiei (MC), nr. 61411/15 și alte 3 cereri, 21 noiembrie 2019

Zaharov și Varjabetian împotriva Rusiei, nr. 35880/14 și 75926/17, 13 octombrie 2020

Jerdev împotriva Ucrainei, nr. 34015/07, 27 aprilie 2017

Zontul împotriva Greciei, nr. 12294/07, 17 ianuarie 2012